

Svájci-Magyar
Civil és Ösztöndíj Alapok
2012-15
– összefoglaló
és értékelés

Kiadja az **Ökotárs Alapítvány**
(1056 Budapest, Szerb u. 17-19.)

Felelős kiadó: **Móra Veronika**

Szerzők:
Elemzések: **Bata Boglárka, Béres Tibor, Dandé István, Száraz András**
Projektleírások: **Kerényi György**

Szerkesztők:
Csöli Virág, Foltányi Zsuzsa

Tördelés: **Garamond GM Bt. Gyöngyös**

Nyomdai munkálatok: **Europrinting Kft.**

Budapest, 2015

ISBN **978-963-87850-8-4**

A program a Svájci Hozzájáruláson keresztül a Svájci Állam társfinanszírozásával valósult meg.

Tartalomjegyzék

BEVEZETŐ	4
PROJEKTDOKUMENTUMOK TARTALMI ELEMZÉSE	6
ÖSSZEFOGLALÓ A KÉRDŐÍVES FELMÉRÉSRŐL	15
PROJEKTEK BEMUTATÁSA	21
Add a kezed! – Add a kezed! Az esélyegyenlőség megteremtésének segítése az oktatásban és a munkaerőpiacon Közhasznú Egyesület	22
Leválni a nagy rendszerekről – Banya-Tanya Alapítvány	23
Beregi harcosok – Beregi Természet- és Környezetvédelmi Egyesület	24
Itt közösséggé váltak – Bihar Közösségeiért Alapítvány	25
A gyár, ahol apu dolgozott valamikor – Bükki Hegy- és Sportmászó Egyesület	26
Akiknek nem elég a maguk baja – Cukorbeteg Egri Egyesülete	27
QR-kód az eke mellett – Cserhát Natúrpark Közhasznú Alapítvány	28
Cigányok vagyunk, mégis megveszik – Dél-borsodi Romák Integrációját Elősegítő Közhasznú Egyesület	29
Dialógus az Avason – Dialóg Egyesület	30
Kornéliusz Szolnokon – Kornéliusz Háza Missziós Egyesület	32
Fodrászat nincsteleneznek – Magyarországi Falusi Cigányok Mezőgazdasági Szövetsége	33
Kockásfülű nyulak a hősöknek – Kosztu Ádám Emlékére a Leukémiás, Daganatos és Zemplén Fogyatékos Gyermekeiért Alapítvány	34
Hogy valahol otthon legyünk benne – Ongai Kulturális Egyesület	36
A Galaxis őrzői – Rónaőrző Természetvédelmi Egyesület	37
Kifulladásig – Szalonmai Sport és Közösségfejlesztő Egyesület	38
Üzenetátadás – Szertelen Egyesület	40
Hogy igazi legyen – Szomolyai Magyar Roma Egyesület	42

Bevezető

A Svájci Államszövetség az Európai Bizottsággal 2006-ban kötött megállapodása értelmében az Európai Unióhoz 2004 óta csatlakozott tíz ország részére 5 éven keresztül összesen 1 milliárd svájci frank hozzájárulást biztosít a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségek csökkentése érdekében. A programból Magyarország több mint 130 millió svájci frank támogatásban részesült, amelyet öt fő terület fejlesztésére fordíthatott. Ezek: (1) gazdaságfejlesztés és munkabiztonság, (2) egészségügy, (3) környezetvédelem, (4) közbiztonság, (5) a civil szektor megerősítése. Ez utóbbi területre – összevonva a marginalizált helyzetű gyermekek továbbtanulását segítő ösztöndíjas programmal – összesen 6 millió svájci frankot, azaz kb. 1,45 milliárd forintot keretösszeget különített el a támogató.

A civil és ösztöndíjas program gyakorlati lebonyolítását nem a hazai fejlesztéspolitikai intézményrendszer végezte, hanem egy külső, úgynevezett támogatásközvetítő szervezetre bízták, amelyet pályázati úton választottak ki. A felhívás 2010 elején jelent meg – erre nyújtott be sikeres pályázatot a korábbi együttműködések során már összeszokott négytagú konzorcium: az Ökotárs Alapítvány (mint vezető), az Autonómia Alapítvány, a Demokratikus Jogok Fejlesztéséért (DemNet) Alapítvány és a Kárpátok Alapítvány-Magyarország. Hosszabb előkészítés után 2012 közepén került aláírásra a háromoldalú támogatási megállapodás, és ezzel elindult a Svájci-Magyar Civil és Ösztöndíj Alap.

A **Civil Alap** célja a szociális és környezetvédelmi területen tevékenykedő civil szervezetek megerősítése, kapacitásaik növelése Észak-Magyarország és Észak-Alföld régiókban (Nógrád, Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megye), két témakörben: (A) szociális szolgáltatások nyújtása, (B) környezeti kihívásokra adott válaszok. Az első témakörben külön hangsúlyt kaptak a roma integrációt és társadalmi befogadást célzó projektek. Az alap támogatásra fordítható teljes összege 1,08 milliárd Ft (4 500 000 svájci frank) volt, projektnagyság szerint pedig három kategóriában nyújtott támogatásokat:

- kisösszegű projektek: 2000 és 9999 CHF, azaz 481 560 – 2 407 560 Ft között;
- közepes projektek: 10 000 és 49 999 CHF, azaz 2 407 800 – 12 038 760 Ft között;

- nagyösszegű projektek: 50 000 és 100 000 CHF, azaz 12 039 000 – 24 078 000 Ft között.

Emellé a támogatott szervezeteknek legalább 10%-os önerőt kellett biztosítaniuk.

Az **Ösztöndíj Alap** célja olyan komplex projektek támogatása, amelyek marginalizált helyzetű diákokat segítenek középfokú tanulmányaik elkezdésében vagy folytatásában az ország egész területén, abból a célból, hogy sikeresen befejezhessék tanulmányaikat, illetve továbbtanuljanak, szakmát szerezzenek. Ide civil szervezetek mellett önkormányzatok, oktatási és szociális intézmények is pályázhattak. Az alap támogatási keretösszege 216 millió Ft (900 000 svájci frank) volt, az elnyerhető maximális támogatás pedig projektenként egységesen 150 000 CHF, azaz 36 117 000 Ft volt, a minimális önerő pedig ezen felül 5%. Ebből minden projektnek legalább 50, 7-8. osztályos vagy középiskolás gyermek számára kellett felzárkóztató támogatást nyújtania.

Az eredeti elképzelések szerint a Civil Alap forrásait három, az Ösztöndíj Alapét pedig egy pályázati körben tervezte odaítélni a támogatásközvetítő konzorcium. Azonban mivel az első körben a vártnál több nagyösszegű projekt részesült támogatásban, végül csak két meghirdetésre került sor. Az első pályázati felhívás 2012 őszén, a második pedig egy évvel később jelent meg, a támogatási döntésekre pedig a rákövetkező év február-márciusában került sor. Mivel a program 2015 közepéig működött, így az első körben támogatott projektek maximális futamideje két, a második körben támogatottaké pedig egy év lehetett.

A két körben összesen 111 projekt – 102 civil és 9 ösztöndíjas – kapott támogatást, kötött szerződést és valósult meg, a lenti ábra szerint.

A pénzbeli támogatás mellett a konzorcium tagjai mind a pályázatírás, mind a szerződés-kötés és lebonyolítás időszakában sok segítséget nyújtottak az érintett szervezeteknek: témnapokat és műhelymunkákat szerveztek, útmutatókat készítettek, közös találkozókkal segítették a támogatottak közötti kapcsolatépítést. A konzorciumon belül téma szerinti munkamegosztás érvényesült: az Autonómia a szociális, az Ökotárs a környezeti, a Kárpátok Alapítvány pedig az ösztöndíjas

Témakör	Év	Kisösszegű	Közepes	Nagyösszegű	Összesen
Civil Alap – szociális szolgáltatások	2012	5	9	17	31
	2013	14	22	-	36
Civil Alap – környezeti kihívások	2012	7	7	10	24
	2013	3	8	-	11
Ösztöndíj Alap	2012	-	-	9	9
Összesen		29	46	36	111

projektekért felelt, míg a DemNet a pénzügyi ellenőrzést és háttér munkát végezte. Minden támogatott projektnek volt személyes „gazdája”, programfelelőse, aki rendszeres kapcsolattartással, tanácsadással segítette a sikeres lebonyolítást. Részben talán ennek is köszönhetően egyetlen projekt sem zárult kudarccal – összesen kettő olyan akadt, amelyet félidejében meg kellett szakítani, az összes többi eredményesen befejeződött.

A Civil Alapban támogatott projektek saját témakörükön belül nagyon sokfélék voltak, de közös jellemzőjük, hogy a cél régiókban, sokszor hátrányos helyzetű területeken élő emberekért és emberekkel valósultak meg: gyerekekkel és felnőttekkel, falusiakkal és városiakkal, romákkal és nem romákkal – összességében több tízezer embert vontak be, vagy gyakoroltak valamilyen hatást rájuk. A 9 ösztöndíjas projekt átlagosan 23 hónap hosszúságú volt és összesen 679 gyerek számára biztosított pénzügyi és természetbeni támogatáshoz (korrepetáláshoz, készségfejlesztéshez és közösségi élményekhez) való hozzáférést.

A következő oldalakon a projektdokumentumok tartalom elemzésén, a pályázók körében végzett kérdőíves felmérésén és néhány sikeres projekt részletesebb bemutatásán keresztül szeretnénk átfogó képet nyújtani a Svájci-Magyar Civil és Ösztöndíj Alapok hároméves működéséről és eredményeiről. Reméljük, hogy mindez a tapasztalatok és tanulságok leszűrésén túl későbbi, hasonló támogatási programok megtervezéséhez is hasznos információkat nyújthat. Bővebb tájékoztatásért, kérdéseikkel bátran forduljanak munkatársaimhoz az alapítványok elérhetőségein!

Móra Veronika
programigazgató

Projektdokumentumok tartalmi elemzése

I. Bevezetés, az elemzés célja és módszere

A Svájci-Magyar Civil és Ösztöndíj Alapok támogatásközvetítő konzorciuma 2015 augusztus-szeptemberében végezte el a támogatott projektek 25%-os mintájának tartalmi dokumentumelemzését. Ennek célja a pályázati kiírás, a támogatói szándék és a projektek célrendszere, eredményei közötti összhang feltárása volt.

A támogatásközvetítő a projekteket tartalmuk és

eredményességük szerint vizsgálta, ezért az értékelés nem szorítkozott kizárólag a mérhető indikátorokra, hanem a projektek gyakorlatilag teljeskörű dokumentációjára, így a támogatotti beszámolók, mellékletek mellett a támogatásközvetítő által készített projektszintű értékelésekre, feljegyzésekre is kiterjedt. Sor került az egyes projektek eredményességének, társadalmi hatásának, illetve a programszinten kimutatható hatások feltárására is.

A pályázati kiírás a Civil Alap két témakörén belül alcélokat jelölt meg, ezzel is elősegítve a projektek megfelelő szakmai tartalmát. Az első, 2012-es pályázati kiírás lezárása és értékelése nyomán a második, 2013-as kiírásban ez a célrendszer egyszerűsödött. Bizonyos alcélok össze lettek vonva, míg a szociális tématerület esetében a roma integráció, mint különálló alcél, kikerült a felhívásból (tekintettel arra, hogy ez erre szánt keretösszeg az első körben teljes mértékig felhasználásra került), jöllehet az eredeti terv alapján a második körben is külön kategóriát képezett volna a roma integráció.

Az alcélok a következőképpen alakultak (a felsorolásban **félkövérrel** szedtük a mindkét felhívásban szereplő alcélokat, normál betűvel azokat, amelyek csak a 2012-es, és *dőlt* betűvel azokat, amelyek csak a 2013-as felhívásban szerepeltek).

Szociális szolgáltatások nyújtása:

- 1) a szociális szolgáltatások és az egészségügy terén, valamint a szociális védőháló egyéb alrendszereiben tevékenykedő állami szereplők és a szolgáltatásokat nyújtó civil szervezetek által le nem fedett (hiány)területek azonosítása és modellértékű szolgáltatási programok kidolgozása, illetve működtetése többek között a fogyatékkal élők, munkanélküliek, hajléktalanok, idősek, gyermekek, nők, kábítószer-használók számára;
- 2) állami és nem állami szereplők együttműködésének javítása;

- 3) a szociális szolgáltatásokra vonatkozó új vagy már létező standardok, előírások továbbfejlesztése az érdekelték széles körének bevonásával, a kormányzati, önkormányzati szervek és civil szervezetek közötti együttműködés kialakításával, illetve – az adott helyzethez és a lehetőségekhez mérten – helyi jogalkotási kezdeményezések révén;
- 4) kapacitásbővítés annak érdekében, hogy a civil szervezetek jó minőségű szolgáltatásokat tudjanak nyújtani (beleértve például egyes tevékenységek engedélyeztetését) és az intézményrendszer egyenrangú partnereként tudjanak tevékenykedni, beleértve a külső (humán és pénzügyi) erőforrások bevonását, az átláthatóság és elszámoltathatóság követelményeivel kapcsolatos ismereteket, különös tekintettel a helyi környezetben végzett szociális szolgáltatásokra;
- 5) a roma népesség társadalmi befogadását és integrációját elősegítő modellértékű projektek és szolgáltatások kidolgozása és működtetése;
- 6) a civil társadalom bevonásának erősítése, különös tekintettel az önkéntesség erősítésére és olyan újszerű, innovatív megközelítések kidolgozására, amelyek jelenleg hiányoznak az adott terület eszköztárából (külföldi, vagy más helyütt kipróbált módszerek adaptációja; közösségi részvételre alapozott fejlesztések; különböző szakterületek, szektorok együttműködéséből adódó szinergiák kiaknázása).

Környezeti kihívásokra adott válaszok:

- 1) **hatásos akciókkal és kampányokkal a szakpolitika-alkotásban érintett környezetvédő szervezetek és aktivisták népszerűsítése, pozitív kép kialakítása a közvéleményben az ehhez kapcsolódó tevékenységekről;**
- 2) **a környezetvédő szervezetek és aktivisták érdekérvényesítő tevékenységének megerősítése** *(olyan környezeti érdekérvényesítő kampányok elindítása és szervezése, amelyek növelik a helyi támogatottságot és erősítik a közösség bevonását)*, beleértve a helyi és regionális környezeti törvényhozás, tervezés és a szakpolitika fejlődésének, végrehajtásának és betartásának figyelemmel kísérését (monitorozását) és befolyásolását, a környezet állapotának javítását szolgáló alternatívák, elemzések, ajánlások, kutatások, tanulmányok és stratégiák kidolgozását és megvalósításuk megtervezését, valamint kapcsolódó kampányok és hasonló tevékenységek végrehajtását;
- 3) **a problémák gyökerét megragadni képes, a helyi problémákra rendszerszemléletű (holisztikus) választ kínáló, környezetbarát, hosszú távon is fenntartható és mások számára is példaértékű megoldások modellprojektek formájában történő kidolgozása;**
- 4) **a környezeti szempontok és megfontolások más ágazatokba való integrációját** (pl. földhasználat, mezőgazdaság) szolgáló tevékenységek és projektek;
- 5) **a célcsoportok figyelmének felkeltése konkrét akciókkal a környezet jövő generációk számára történő megőrzése érdekében;**

- 6) **a (helyi) civil szervezetek fejlesztése, kapacitásuk növelése sikeres projektek kidolgozásához és működtetéséhez.**

Az ösztöndíj kiírás esetében csak egy pályázati felhívás jelent meg, 2012-ben. Ez a projektek céljával kapcsolatos elvárást így fogalmazta meg:

AZ ÖSZTÖNDÍJ ALAP célja olyan **komplex projektek** támogatása, amelyek marginalizált helyzetű diákokat segítenek középfokú tanulmányaik elkezdésében vagy folytatásában, abból a célból, hogy sikeresen befejezhessék tanulmányaikat, illetve továbbtanuljanak, szakmát szerezzenek.

A komplex projektek keretében a marginalizált helyzetű gyerekek részére **ösztöndíj jellegű támogatásokat kell nyújtani**, valamint olyan **programokat, amelyek a gyerekeket közvetlenül vagy közvetetten segítik a tanulmányaik elvégzésében, a továbbtanulásban, az elhelyezkedési esélyeik javításában** (felzárkóztatás, korrepetálás, nyelvtanulás, pályaorientáció stb.); illetve **a gyerekek szociális kompetenciáinak fejlesztését segítik elő, és a gyerekek egészséges személyiségfejlődéséhez járulnak hozzá** (közösségi, sport, kulturális és egyéb programok, tanulmányi kirándulások, táborok, klubok stb.). A pályázók maguk dönthetik el, hogy **komplexen** milyen programokat nyújtanak a gyerekek részére. Ugyanakkor a projektvégrehajtóknak az adott projektben résztvevő gyermekek számára legalább havonta 1 közösségi programot kell biztosítaniuk (múzeum-, kiállítás-, állatkert-látogatás, kirándulások, közös foglalkozások stb.).

Az elemzés két fő dokumentuma a Kisprojekt Végrehajtási Útmutató, mely a legrészletesebben mutatja be a program célkitűzéseit, és az ún. Kisprojekt Értékelési Jelentések (KÉJ), amelyeket a támogatásközvetítő adott projektért felelős munkatársai készítettek a projekt végrehajtásáról és a beszámlók elfogadásának alapját képezte.

Összesen 29 projekt került az elemzésbe. Ebből 18 a szociális, 9 a környezeti és 2 az ösztöndíj tématerületről került kiválasztásra. A minta összeállításánál szempont volt a projekt témája (a szociális tématerületen az első pályázati körben elvárás volt a támogatott projektek felével kapcsolatban a roma integrációs cél), a megvalósítás

helyszínéről szolgáló település típusa (város-falu), a pályázati év (2012. és 2013.) és a projektméret (kis-, közepes vagy nagyszámú támogatás).

A szociális és környezeti tématerületekre külön értékelési sablon készült, mivel eltérő módon lehet csak megítélni a szakmai tartalom esetében a projektek eredményességét, hiszen a kiírás is eltérő elvárásokat fogalmazott meg. Az ösztöndíjas projekteknél, tekintve az elemzésbe vont projektek alacsony számát, ilyen sablon nem készült.

II. A támogatott projektek célja és jellege

Az elemzett mintában szereplő projektek tartalmuk szerint az alábbiak szerint oszlottak meg a fentebb ismertetett alcélok között:

	Projekttartalom	Projektszám
Szociális terület	Szolgáltatásnyújtás	13
	Fejlesztés, adaptáció	0
	Kapacitásbővítés	5
Környezeti terület	Konkrét akciók	7
	Szakpolitika alakítása	0
	Helyi problémára rendszerszintű válasz	2

Az ösztöndíjas projektek esetében a pályázat kiírója egyértelműen meghatározta az elérendő célokat. Az egyes projektekben az alkalmazott fejlesztési módszerek tekintetében volt lehetőség egyedi megoldások alkalmazására.

Mint az adatokból látható, az egyes alcélok tekintetében nem volt egyenlő a projektek eloszlása. A szociális területen a közvetlen szolgáltatásnyújtás volt a legnépszerűbb – ami sok esetben nem jelentett többet, mint a szervezet eddigi működésének legfeljebb kisebb változtatásokkal történő folytatását. A környezeti témakörben a konkrét akciók, szemléletformáló tevékenységek voltak a legnépszerűbbek.

Mindkét témakör vonatkozásában érvényes volt, hogy sok esetben a szolgáltatás nyújtásának feltételeként szükség volt a szervezet valamilyen mértékű kapacitásbővítésére vagy éppen tananyagok kidolgozására, módszertani fejlesztésre is. Azaz nemigen volt olyan „vegyszerű” projekt, amely kizárólag csak ehhez vagy ahhoz az alcélhoz kapcsolódott volna. Olyan projekt azonban, amelyik kifejezetten új módszerek kidolgozását, adaptációját vagy helyi, országos szakpolitikai ajánlás kidolgozását eredményezte volna, a mintában nem volt.

A szociális területen elemzettek közt még azok a projektek sem tartalmaztak a szó legszorosabb értelmében vett újítást, innovációt, amelyek valamilyen fejlesztést hajtottak végre. A környezeti tárgyú projektek esetében talán erősebb volt az újító kreativitás, így figyelmet érdemel a nyírségi tájegységet bemutató

interaktív internetes játék, amely esetében azonban a résztvevők száma sajnos elmaradt a várttól; vagy a nyíregyházi „Kosár” bevásárló közösség fejlesztése, amelynek megvalósítása során egyformán fontos volt a közösségszervező hatás és maga az eredeti szándék, a

termelők és fogyasztók közti kapcsolat erősítése. Ez utóbbinál fontos megjegyezni, hogy a projekt legeredetibb elemének sikerességével, a fodrászoknak és kozmetikusoknak a „Kosár” közösségbe és annak népszerűsítésébe való bevonásával maga a támogatott is elégedetlen volt.

A szociális szolgáltatásokat illetően, a mintába került

projektek között nem volt olyan, amelynél felmerült volna, hogy az általuk nyújtott szolgáltatásokat az állami-önkormányzati ellátórendszernek kellene nyújtania, de az illetékesség kérdése megjelent a projektek lebonyolítása során: a határ sok helyütt képlekeny, mégiscsak mutatkoznak átfedések például a közművelődési intézményrendszer és a projektekben nyújtott szolgáltatások közt. Ilyen például a 2013-ban indult és 2015-re 4000 fős létszámot elérő kulturális közfoglalkoztatott (TÁMOP) program. Az ennek keretében alkalmazott, gyors tanfolyamon részt vevő közfoglalkoztatottak feladata többek közt a helyi közösségek fejlesztése, a szolgáltatások iránti igények feltárása, majd ennek alapján a közösségi szolgáltatások megszervezése – hasonló tevékenységek a Civil Alap támogatottjai között is előfordultak. Az átfedések kapcsán példaként lehet még megemlíteni a helyi szociális ellátórendszerhez való viszonyt: az egyik támogatott projekt keretében magányos, idős roma embereknek nyújtottak házi segítséget, mivel számukra a családsegítő szolgálat nem voltak elérhető (a munkatársak nem mentek ki hozzájuk).

A szociális szolgáltatások közt több „határterületi” projekt is volt. Ilyen például az, amelynek fókuszában a krónikus vesebetegek (dializáltak) számára sorstárs segítői csoport szervezése és működtetése állt. Ezek a tevékenységek legalább annyira tartoznak az egészségügyi ellátások körébe, mint a szociális szolgáltatások közé. Ugyanez igaz a daganatos betegek rehabilitációjával kapcsolatos projektekre is.

A mintába került **roma integrációs** tárgyú projektek esetében megállapítható, hogy a célcsoport elérése és bevonása megtörtént. Egy vizsgált projekt esetében merült fel az alkalmazott módszer nem megfelelő kiválasztása, megtervezése: az itt nyújtott szolgáltatás (különböző képzések roma fiataloknak) elérhetőek voltak az illetékes munkaügyi központ szervezésében is, sőt épp azon képző által megtartva, akit a támogatott szervezet is felkért a munkára. A többi roma integráció tárgyú projekt esetében a szolgáltatások illeszkedtek a helyi igényekhez, hiánypótlóak voltak és a szükségletekre adekvát választ kínáltak. Ezek főként a magas munkanélküliségre, illetve az ezzel összefüggő alacsony jövedelemre kívántak megoldást keresni (pl. a 15 foglalkoztatott számára megélhetést biztosító mezőgazdasági program szakképzéssel, vagy a kiadási oldalon megoldást kínáló energiatakarékossági biobrikett program).

A **környezetvédelmi** területen a „klasszikus” érdekvédenyújtó akciók és a szakpolitikai háttérmunka szinte teljes hiányát kissé kompenzálja a kiterjedt és professzionális lobbitevékenység, amely ha az országos szakpolitikát nem is volt képes jelentősen befolyásolni, a helyi döntéshozatalra és közgondolkodásra hatással bírt. Jó példa erre a szalmaház-építéset népszerűsítő projekt, melynek keretében a települési (járási) elsőfokú építési hatóságok munkatársait is felkeresték a projekt lebonyolító, népszerűsítő és szalmaépítéset bemutató kurrens jogi szabályozást az ezen a területen tapasztalattal nem rendelkező műszaki szakembereknek.

Megfigyelhető, hogy a pályázók jelentős része – vélhetően hagyatkozva korábbi, más rendszerekben szerzett pályázati tapasztalatára – a projektbe olyan tevékenységeket is beépített, melyek szervesen nem illeszkedtek oda. Itt említhető meg a konferenciák, illetve formális együttműködések kialakítása. Ezek indikátorként ugyan teljesültek, de sok esetben a mögöttes szakmai tartalom sekély volt (tartalom nélküli partneri megállapodások, kevés résztvevővel megszervezett konferenciák stb.).

Az **ösztöndíjas** projektek esetében – ahogyan fentebb is említésre került – az elérendő célok, célkitűzések (hátrányos helyzetű gyerekek továbbtanulásának

elősegítése) előre meghatározásra kerültek a támogató által, e területen a projektek megvalósítói nem élhettek választási szabadsággal. A programban alkalmazott fejlesztési módszerek tekintetében azonban rendkívül változatosnak és innovatívnak bizonyultak a támogatott projektek, a zenei tehetségfejlesztéstől a szövegértés-fejlesztésen keresztül, a szociális kompetenciák fejlesztésének sokszínű formáig (mentorálás, kirándulások, sport-, kulturális és egyéb fejlesztő közösségi foglalkozások).

III. A támogatott projektek eredményessége

A 29-ből 28 projekt sikeresen fejeződött be*, azaz a támogatott szervezet teljesítette a pályázatában tett vállalásait. A támogatott projektek mintegy felénél volt tapasztalható kisebb eltérés a tervezett indikátorok elérésében, de ezek nem voltak jelentősek, többnyire az egyik indikátor teljesítésének kisebb mértékű elmaradását kompenzálta egy másik indikátor túlteljesítése.

Figyelmet inkább azok a projektek érdemelnek e tekintetben, amelyek esetében a célcsoport elérése (bevonása) maradt el jelentősebb mértékben a tervezettől (ez két környezeti és egy szociális projekt esetében állt fenn, ami a vizsgálatba vont projektek 10%-a). Ez a projekt tervezésekor elkövetett hibákra vezethető vissza, azaz a pályázók valószínűleg nem mérték fel kellőképpen a tervezett projektre vonatkozó igényt, keresletet. A másik jellemző alulteljesítés a projektek keretében szervezett táborok résztvevőinek számában mutatkozott: „a környékünk hátrányos helyzetű, az 50%-os díj befizetése is problémát okoz sokaknak”.

A pályázatok jelentős része – és ez a szociális szférához képest jóval erősebb pályázatiírói és adminisztratív kapacitással bíró zöldekre is érvényes – nem jelölt meg olyan konkrét mutatókat, elérendő célokat, melyekkel a projektek eredményességét vagy megvalósulását mérni lehetett volna. (Kívételt képeznek ez alól az ösztöndíjas projektek, amelyeknél már maga a pályázati felhívás meghatározta a fő teljesítendő mutatókat.) Sok esetben a támogatásközvetítő feladata volt, hogy a szerződéskötés

*A projektjét befejezni nem tudó szervezet esetében a problémát az okozta, hogy a 2014 őszén (a Miniszterelnökség által a programmal szemben kezdeményezett szabálytalansági eljárás lefolytatása idejére) felfüggesztett támogatás kifizetésének elhúzódása miatt a projekt megvalósítása során a szervezetnek köztartozása keletkezett, amit nem tudott rendezni, így nem jutott hozzá a soron következő támogatási részlethez sem, így a projektet nem tudták befejezni. (A probléma az értékelés időpontjában is fennállt.)

folyamatában a nyertes pályázókkal közösen a tevékenységek kimeneti eredményeit, az indikátorokat, illetve az ezek elérését alátámasztó dokumentumok körét meghatározza és rögzítse. A vizsgálat fontos tapasztalata volt, hogy még ahol voltak is egyértelmű és mérhető mutatók, ott is több esetben hiányzott a logikai kapcsolat a megjelölt mutatók (eredmény) és a várt társadalmi hatás közt. Például az egyik projekt így fogalmazta meg célját: „a társadalmi szolidaritás és a roma lakosság elfogadottságának növelése a program által érintett településeken, valamint a foglalkoztatási, foglalkoztathatósági-oktatási, kulturális, egészségügyi és szociális ellátórendszerek feltételeinek, illetve az ezeket segítő együttműködések továbbfejlesztése.” A projekt sikeresen foglalkoztatott 15 embert, és ez a projektidőszak után is folytatódik, de nem kétséges, a megjelölt, nagyon átfogó cél és a projekt közvetlen eredményei között nem lehet szoros összefüggést remélni.

A két elemzett ösztöndíjas projekt szintén eredményesen teljesítette a kitűzött indikátorokat, annak ellenére, hogy az egyik esetében a gyerekek tanulmányi eredménye – az annak fenntartásával, javításával kapcsolatban tett, kötelező vállalás ellenére – romlott. Ezt a támogatott azzal magyarázta, hogy az iskolaváltás (középiskolába való továbblépés) következtében fellépő eltérő osztályozási gyakorlat okozta a bevont ösztöndíjasok eredményeinek romlását. (A másik projekt esetében ez nem állt fenn.) A tapasztalatok azt mutatják, hogy a megfelelő módszertanú, komplex fejlesztés (kognitív és szociális kompetenciák együttes fejlesztése) – még rövidebb időtávon is – alkalmas arra, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű és/vagy mélyszegénységben élő roma gyerekek sikeresen lépjenek be a középfokú oktatásba, illetve szerezzenek szakmát, érettségit. Az is figyelemre méltó, hogy a mintába került két projekt közül az egyikben komoly erőfeszítések történtek a gyerekek családjainak, szüleinek bevonására is, annak érdekében, hogy a szülők a program zárását követően is fontosnak tartásák a gyermekeik előrehaladásának támogatását. Ezek a tevékenységek jóval túlmutatnak egy egyszerű ösztöndíjprogramon és annak várható hatásain, hiszen a mentorok által végzett közvetlen, személyes fejlesztésnek köszönhetően a nyújtott támogatás (pénzbeli és természetbeni) hatása a gyermekek és családjuk életében hosszabb távon érvényesül, s nem csak eseti jelleggel kezeli a fennálló szociális problémákat, hiányokat.

IV. A támogatott projektek innovativitása, módszertani kidolgozottsága, modellszerűsége

Mint már korábban írtuk, a projekteknek csak töredékére volt jellemző az újítás, innováció – ha ezt a szó szoros értelmében tekintjük, azaz korábban nem alkalmazott módszerek, megoldások kidolgozását várjuk a támogatottaktól. Ha azonban figyelembe vesszük a projektbonyolítók működési közegét (Magyarország kifejezetten elmaradottabb, leszakadó térségei), akkor az újszerűséget is érdemes másként megközelíteni. Jóllehet, az elemzésbe vont egyik projekt sem „talált ki” teljesen új megoldásokat, azon a településen, ahol működik, illetve abban a közegben, célcsoporttal, amelyet bevon, az alkalmazott megoldások mégis újszerűnek tűnhetnek több szempontból is.

A roma tárgyú projekteknel a közösségfejlesztés az egyik olyan módszer, amelyet semmiképp sem lehet módszertani újításnak nevezni, de a roma integráció esetében, az elzárt szegregátumokban mindenképp előrelépést jelent. Fontos azonban, hogy az ilyen jellegű projektek esetében a támogatásközvetítő sokszor tapasztalta, hogy a módszer csak a pályázatban jelenik meg (a külső pályázatiró jóvoltából), de annak személyi feltételei már egyáltalán nem adottak helyben.

A környezeti projektek esetében az „általános újszerűség” a közösségi média professzionális használata volt. Az elemzésbe vont zöld projektek minden esetben jól használták ki a célcsoport bevonásában, elérésében a Facebookot, honlapokat.

Az ösztöndíjas projektek esetében az innováció leginkább a fejlesztés során alkalmazott módszerek tekintetében ragadható meg. A két elemzett projekt közül az egyik esetében a szülők aktív bevonása, számukra közösségi programok szervezése tekinthető újszerű elemnek, míg a másik esetben a gyerekek számára szervezett olyan színes és valóban tartalmas programok (hangversenyek, kirándulások, drámafoglalkozások stb.), amelyek révén leküzdhetőek azok a hátrányok, amelyeket a kulturális tőke hiánya eredményez. (Azaz hogy a szülők alacsony iskolai végzettségük következtében általában nem rendelkeznek olyan ismeretekkel, készségekkel, kompetenciákkal, amelyek révén sikeresen segíthetnék gyermeküket a magasabb iskolai végzettség megszerzésében.)

A önkéntesség fejlesztését a mintában szereplő zöld szervezetek szinte mindegyike, míg a szociális szervezetek közül csupán három építette be projektjébe. Ugyanakkor a szociális témakörben vizsgált projektek közül kettő is kifejezetten az önkéntesek felkészítését

célozta meg. Az egyik egy nagyvárosi városrészben készített fel utcánként egy-egy önkéntest, akinek a feladata az ott élők rendszeres segítése, kapcsolatok fenntartása volt. A másik projekt tárgya pedig kifejezetten a római katolikus egyházhoz kötődő fiatal nők társadalmi szerepvállalásának segítése volt. Az ösztöndíjas projektek között több olyan kezdeményezés is megtalálható volt – így az elemzésre kiválasztott két projekt is –, amelyek az önkéntesség fejlesztését szolgálták mind a gyermekek és fiatalok, mind pedig segítők (fejlesztő pedagógusok, mentorok, korrepetitorok stb.) körében – legfőképpen a fenntarthatóság érdekében.

Szinte minden zöld és 11 szociális (a minta 61%-a) támogatott készített a projektjéről kiadványt, melyben bemutatja az általa alkalmazott módszert. Komoly szakmai tartalommal bír, az adott szakterület vagy a közvélemény által is használható szakanyag, útmutató azonban – a vizsgált mintában – csak egy környezeti és két szociális projektben készült. Utóbbiak közül az egyik annyira vallásos indítatású, hogy szekuláris használatra nemigen alkalmas. A másik szakmai anyag azonban kifejezetten új és hiánypótló a maga területén: „Bántalmazott cigány nők érdekérvényesítése, önszerveződő női csoportok alakítása”.

V. Partnerség, beágyazottság, nyilvánosság

A zöld szervezetek esetében a valódi civil háttér és viszonyulás a felkarolt ügghöz egyértelműen azonosítható volt. A szociális területen azonban több (becslésünk szerint kb. 20%) olyan projekt is volt, amely esetében utólag a támogatott is elismerte, a pályázatról származott az ötlet. Így sem a célcsoportot, sem a szervezet tagságát nem vonták be a projekt tervezésébe, előkészítésébe. (Az összes támogatott esetében elmondható, hogy ezekkel a projektekkal volt a legtöbb probléma a lebonyolítás során, mivel többször előfordult, hogy a megjelölt projektvezető vagy szervezetvezető nem is tudott a projekt szakmai tartalmával kapcsolatban érdemi információt adni – kivéve, ahol a pályázatról a beszámolóik összeállításában is részt vett.) Ezek a projektek kevésbé voltak a helyi közösség igényeihez alakítva, a részvétel és a projekt tartalma gyakran formális volt, a projektek fenntarthatósága pedig nem volt kimutatható a projektidőszak után.

A környezeti projektek esetében jöllehet, sok kerek és világos logikán alapuló projektet találunk, de az ezekre

vonatkozó társadalmi igény már több esetben megkérdőjelezhető. Ez leginkább a vártól 10-30%-kal elmaradó résztvevői létszámokban vagy a projektek projektidőszakon túli fenn nem tartásában nyilvánul meg. Utóbbira jellemző, hogy bár az összes elemzett környezeti projekt közül ötnél is történt jelentős honlapfejlesztés, intenzív Facebook-használat, ez a projektidőszakot követően gyakorlatilag megszűnt.

A roma integrációs tárgyú projekteknél minden esetben részt vettek romák a projekt megvalósításában. Valamennyi, az elemzésbe vont, roma tárgyú projektet megvalósító szervezet vezetése roma volt, míg a többi, nem elemzett, de ebbe a kategóriába tartozó szervezet (17) esetében is csak négy vezetése volt nem cigány. Ebből kettő „szolgáltatást nyújtott” a cigánynak, míg a másik kettő be is vonta őket a tervezésbe, lebonyolításba.

Az elemzett projektek közül kettő zöldnek és egy szociálisnak volt csupán partnere, de ez utóbbi partnerség is gyakorlatilag a projekthelyszín biztosítására korlátozódott, szakmai-tartalmi része nem volt.

A kilenc támogatott ösztöndíjas projekt közül mindösszesen kettő volt országos hatókörű, a többi hét – mint ahogyan a mintába választott két projekt is – helyi, kistérségi szinten valósult meg, azaz a megvalósítók közvetlen kapcsolatban álltak a fejlesztendő gyerekekkel, családjaikkal már a projektek tervezésének időszakában. Így elmondható, hogy valós szükségleteken, igényeken alapultak a változatos fejlesztési módszereket ötvöző programok. Minden esetben „túljelentkezés” volt a gyermekek részéről, azaz nagy érdeklődés és igény mutatkozott a program iránt; s a projektek széleskörű partnerségben valósultak meg (iskolák, szülők, szociális, kulturális intézmények, civil szervezetek stb.).

A nyilvánossággal kapcsolatos elvárásoknak minden elemzett projekt megfelelt, bár néhány (elemzésbe nem került) projekt esetében a helyszíni látogatás hiányosságokat állapított meg az ún. arculati elemek használatával kapcsolatban.

A projektek nyilvánossága a környezeti projektek esetében ismét jóval szakszerűbb és következetesebb volt – kettő, az elemzésbe is bekerült projekt esetében a beszámolóban is olvasható, hogy a szervezet tagjai „civilben” a médiában dolgoznak, így ez az elsődleges szakterületük. Csak a projekt hagyományos médiában történő megjelentetését tekintve talán nem tapasztalható akkora különbség a két témakör projektjei közt – ez akkor válik láthatóbbá, ha a nyilvánosság használatának tervezettségét, szakszerűségét és az előállított saját

anyagok színvonalát nézzük. A fentiek ellenére a teljes programon belül talán a legszínvonalasabb médiatartalom egy szociális területen támogatott szervezethez kötődik, bár az igazsághoz hozzátartozik, hogy a filmsorozatot az MTVA megrendelésére profi filmes műhely alkotta. (A filmsorozat „Kellene kiskert bőtermő” címen a youtube-on megtalálható.)

A környezeti projektek esetében a közösségi média használata nemcsak a projekt bemutatását, hanem a projektek közösségének szervezését is szolgálta. Ez a szociális területen támogatott projekteknél szinte valamennyi esetben hiányzott vagy esetleges volt. Azaz a szociális projektek vagy nem tettek különösebb erőfeszítést a projekten kívüli közösség megmozdítására (ez a nem médián keresztüli megszólításra is vonatkozik), vagy az messze nem volt annyira professzionális, mint a zöld projektek esetében.

VI. A lebonyolítással kapcsolatos tapasztalatok

Az elemzett projektek mindegyike lezárult az elemzés időpontjában (egy féldőben, ld. fenn). Egy ösztöndíjas projekt esetében jelezte a támogatásközvetítő illetékes munkatársa, hogy a támogatott szervezetnél adminisztrációs problémákat tapasztalt – amit a zárás előtt korrigáltak –, míg két szociális szervezetnél volt jelentős csúszás a záróbeszámoló benyújtásával kapcsolatban, illetve egy nem tudott (a kifizetés felfüggesztéséből adódó csúszás miatt) a közteherfizetési kötelezettségének eleget tenni, így súlyos anyagi helyzetbe került.

A program eljárásrendjének megfelelően a szakmai ellenőrzést a konzorciumon belül az ún. témafelelős alapítványok (Autonómia, Ökotárs és Kárpátok), míg a pénzügyi ellenőrzést a DemNet Alapítvány végezte. A szakmai lebonyolítással kapcsolatban a teljes támogatotti körben egyetlen szervezetnél sem merült fel érdemi szabálytalanság gyanúja, míg súlyos pénzügyi hiányosságokat, amelyek a projektek lebonyolítását jelentősebben érintették, három szociális projektnél tapasztaltunk. Egy esetben a szabálytalansági helyzet a támogatott általi korrekcióval megszűnt, két szervezet esetében a kifogásolt tételek (ingatlanfelújításhoz kapcsolódó beszerzések) elutasításra kerültek a támogatásközvetítő részéről.

Általában a zöld szervezetek adminisztratív felkészültsége, háttere jóval erősebb, mint a szociális

szervezeteké, de természetesen az utóbbiak között is találkozhatunk professzionálisan működő, szolgáltató szervezetekkel, amelyeknél a projektek lebonyolítása zökkenőmentes volt. Ezek a szervezetek jórészt nagyvárosokban, diverzifikált célcsoporttal (romák, hajléktalanok, veszélyeztetett fiatalok) dolgoznak. Ezekben esetekben is gondot jelentett azonban a köztes vagy záró kifizetések jelentős csúszása, amelynek okát már említettük.

A benyújtott projektdokumentáció tekintetében a támogatásközvetítő számára fontos tanulság volt, hogy akkor áttekinthető és tartalmas a beszámoló, ha a támogatottak egyedi beszámoló táblát kapnak, és ebben kell a konkrét vállalkásaikkal kapcsolatos eredményeikről számot adniuk. Ha a támogatottak szabadon, szinte bármilyen formátumban nyújthatnak be anyagokat, akkor a beszámolók áttekinthetetlené válnak. Ez okból a támogatásközvetítő a Kisprojekt Végrehajtási Megállapodás 1. számú mellékletéből (tevékenységek és indikátorok) képezett egyedi táblázatokat, amelyekben az egyes indikátorokhoz a támogatottakkal közösen határozta meg az igazoló dokumentumokat. A támogatottaknak ezeket a beszámolókkal együtt kellett benyújtaniuk.

A támogatott projektek mintegy háromnegyedénél kellett szerződést módosítani, harmadánál két esetben is. A módosítások tárgya legtöbbször a futamidő hosszabbítása volt (részben a késő kifizetések miatt), illetve a költségvetés sorai közötti átcsoportosítás. Utóbbi esetben szerencsére az eljárásrend biztosított rugalmasságot (10% vagy 150 000 forint erejéig nem kellett előzetes jóváhagyás az eltéréshez).

A támogatottak egy része a beszerzési eljárást (még az ún. egyszerű, háromajánlatos módszert is) felesleges formalitásnak tekint, és nem alkalmazza a projekt támogatás felhasználásának optimalizálására. A bekért ajánlatok nem tükröznek valódi versenyt, sokszor pedig még a legalapvetőbb formai követelményeknek sem felelnek meg (dátumok, tartalom). Ennek oka, hogy a támogatottaknak a költségvetésben foglalt összegek esetében nem érdekük a megtakarítás, vagy az összegek már meg lettek határozva egy korábbi tárgyalás során a kiválasztott vállalkozóval, így a versenyztetés csak formális/látszat volt.

Bár a támogatásközvetítő nagy hangsúlyt fektetett a projektek önértékelésének serkentésére (módszertani anyagot készítettünk, szakmai napokat szerveztünk a támogatottak számára az értékeléssel kapcsolatban), ez a támogatotti kör szervezeti kultúrájától idegen volt. A támogatottak közül legfeljebb 20% készített a kötelező,

adatlapon megválaszolandó kérdéseken túl projektértékelést, de ezek is nélkülöztek a szakszerű hatásértékelést. Az elemzett projektek közül egynél találtunk ilyen anyagot, de ez az anyag is formális, főként a teljesítménymutatókra koncentráló volt.

Az ösztöndíjas program keretében kötelező elem volt a folyamatos monitoring, illetve a gyerekek fejlődésének nyomon követése (egyéni fejlesztési tervek és előrehaladási naplók formájában), ami folyamatos mérésre, nyomon követésre, tudatosságra készítette a megvalósítókat. S talán többek között ennek is köszönhető, hogy nem csupán a mintában szereplő két projekt, hanem valamennyi támogatott projekt esetében eredményesen elérésre kerültek a kitűzött célok, indikátorok.

VII. Általános tapasztalatok, ajánlások

A program a lebonyolítás során több változáson ment keresztül. Ebből a legfontosabb a tervezett pályázati körök háromról kettőre való csökkentése és a roma integrációs szempontnak kizárólag az első pályázati körben való érvényesítése. A program lebonyolítását nagymértékben befolyásolta a kifizetések átmeneti felfüggesztése, mely hivatalossá 2014 decemberében vált, de gyakorlatilag 2014 októbertől 2015. január végéig befolyásolta a program végrehajtását. A vizsgált projektek mintegy fele (14) említette, hogy a kifizetés csúszása befolyásolta a lebonyolítást, egynek olyan köztartozása keletkezett emiatt, amely a mai napig fennáll, így a záró kifizetést is ellehetetleníti. A támogatott szervezetek nem rendelkeznek saját szabad forrással, amely lehetővé tenné az ilyen likviditási problémák kezelését. Ugyanígy, a szervezetek számára az utolsó 20%-os támogatásrész (melyet csak a záró elszámolás elfogadása után kaptak meg) előteremtése is nagy kihívásnak bizonyult, amit többen banki vagy egyéb hitellel oldottak meg. Az egyik legfontosabb tanulság tehát, hogy csak egy olyan **pénzügyileg stabil programszervezetben, rugalmas és gyorsan reagáló eljárásrendben** szabad ilyen támogatói programot lebonyolítani, amely rendelkezik a támogatott számára védelmet biztosító garanciális elemekkel hasonló helyzetekben.

A program három támogatási kategóriát alkalmazott: a kis-, közepes és nagyszűrt támogatás kategóriákat. Ezek összege közt akár tízszeres lehetett a különbség. A támogatások odaítélésénél szempont volt a pályázó szervezet felkészültsége annak eldöntésénél, alkalmas-e a szervezet

a nagyszűrt támogatás kezelésére – szerencsére talán ennek és a szerződéskötéskor alkalmazott egyeztetési eljárásnak köszönhetően, a nagyszűrt támogatások esetében nem volt kudarcos projekt, szabálytalansági eljárás. (Az egyetlen ilyen eset közepes támogatás esetében fordult elő, míg félidőben befejezett projekt egy-egy volt a kicsi és közepes kategóriákban.) Ugyanakkor a projektek vizsgálata során **nem meggyőző a nagy- és kisösszegű projektek teljesítménye közti különbség**, azaz nehezen érvelnénk az arányosan nagyobb hozzáadott érték kimutathatósága mellett a nagyprojektek esetében. Ami egyértelműen többletet jelent ezekben az esetekben, az a hosszabb ideig nyújtott szolgáltatás, de itt sem mutatható ki feltétlen, hogy ez arányosan nagyobb kört ért el, mint egy jóval kisebb költségvetésű projekt.

A lebonyolító alapítványok rendszeresen tartottak pályázati felkészítőket a célterületeken, de ez önmagában nem volt elégséges, mert több esetben ezeken a pályázati körök jelentek meg, és nem a pályázni kívánó szervezetek.

A fentiek alapján kijelenthető, hogy a célterületeken működő civil szervezeteknek szánt források felhasználása jóval hatékonyabb volna egy differenciáltabb, érzékenyebben működő támogatási rendszerben:

- A szolgáltatások nyújtására mutatkozott a legnagyobb igény, ezért erre egy kifejezetten a normativitás irányába (de fejlesztési lehetőségeket is biztosító, sőt azt elváró) mutató támogatási struktúrát érdemes alkalmazni. Ez lehetővé tenné a projektek eredményességének objektív értékelését, az ár-érték arány megítélhetőségét, továbbá a támogatottak számára is kiszámítható keret- (és finanszírozási) rendszert biztosítana.

- A fejlesztésre, innovációra, adaptációra külön pályázati kiírást kellene alkalmazni, ahol a disszeminációs tevékenység kötelező eleme és feltétele kellene, hogy legyen a projekteknek.

- A kezdő vagy kevés tapasztalattal rendelkező szervezetek esetében a lépcsőzetesség elvét javasoljuk: a kisösszegű támogatás, kisléptékű projektek után legyen lehetőség – egy pályázati programban, azonos adminisztratív keretrendszerben – a továbblépésre.

- A támogatási program futamidejét lehetőség szerint minél hosszabbra érdemes hagyni, hogy az elinduló fejlesztések „beérhessenek”, a közvetlen kimeneti eredmények teljesítése után legyen mód még azok továbbvitelére és a tanulságok beépítésére a szervezet munkájába (erre egy év kevés, de sok esetben még a kettő sem elegendő).

– Főként a kisösszegű támogatásoknál legyen az „előpályázat” és a konzultáció lehetősége beépítve a támogatási rendszerbe – kizárva ezzel a nem organikus projektötleteket, azaz a pályázati szektort.

– A hátrányos helyzetű térségekben és célcsoportokkal dolgozó szervezeteknek a projektek megvalósítása során intenzív segítségnyújtásra van szükségük – a képzéseken, műhelymunkákon és írásos anyagokon túlmenően személyre szabott mentorálás is kellene, folyamatos rendelkezésre állással a siker eléréséhez.

Végül, de nem utolsósorban: ahhoz, hogy a valóban hiánypótló Svájci-Magyar Civil és Ösztöndíj Alapok eredményei fennmaradhassanak, mindenképpen szükség lenne a program folytatására. Sok esetben olyan egyedi helyi, kistérségi kezdeményezések és folyamatok indulhattak el a támogatás jóvoltából, amelyek továbbviteléhez nincs (vagy alig van) más elérhető forrás (különösen igaz ez az ösztöndíjas programra). A rendkívül tökehiányos cél régiókban hosszú távú hatások elérésére külső támogatás nélkül nem nagyon van remény.

Összefoglaló a kérdőíves felmérésről

Kérdőíves felmérésünket a Svájci-Magyar Civil és Ösztöndíj Alapok pályázati kiírásaira jelentkező szervezetek között végeztük.

A kérdőívet 71 szervezet töltötte ki. Ebből a tervezett projekthez 58 szervezet kapott támogatást az Alapból, 13 szervezet pályázatát elutasították.

A válaszadó szervezetek működési területét tekintve a leggyakrabban megjelölt tevékenységek az oktatás, a szociális ellátás, a környezetvédelem és a kultúra. Bár a válaszadó szervezetek közül csak 22 volt nyertese a „környezeti kihívásokra adott válaszok” témakörnek, ezt a tevékenységet 30 szervezet jelölte meg egyik fő működési területként (a szervezetek több működési területet is megjelölhettek). A legalább 10 szervezet által megjelölt tevékenységi területeket mutatja be a diagram.

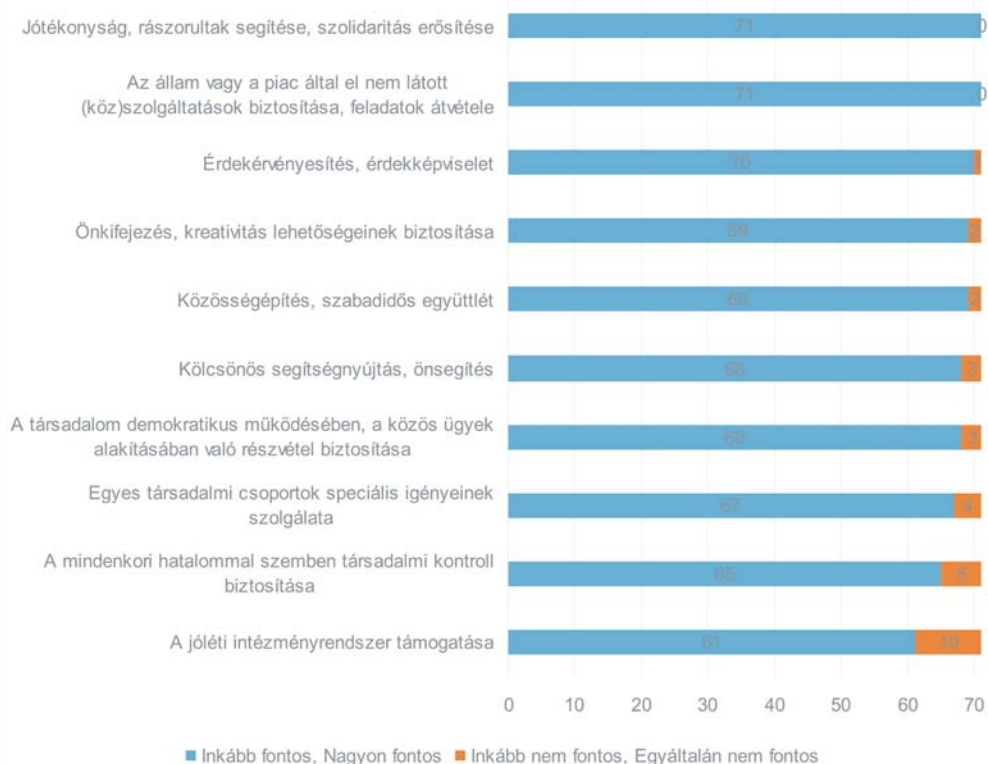
Az összes szervezet közül csupán 1 válaszolta azt, hogy semmilyen szervezettel nem működik együtt, a többi szervezet legalább más civil szervezetekkel vagy a helyi önkormányzattal kapcsolatban áll. Hosszú ideje megoldatlan problémákkal, nehézségekkel – akár többel is – a szervezetek 85%-a küzd (60 válaszadó). Az anyagi helyzet és a finanszírozás problémái mellett 33 szervezet

jelezte a szervezet működtetésében résztvevő személyek leterheltségét, 11 szervezet a kiegészít is. 10 szervezet számolt be negatív társadalmi megítélésről.

A hazai nonprofit szektor szerepét a választható területek túlnyomó részében legalább „Inkább fontos”-ként értékelték a válaszadók. A kérdőívben felsorolt 14-ből 5 olyan terület volt, ahol az „Inkább nem fontos” válaszok száma elérte a 3-at:

1. A társadalom demokratikus működésében, a közös ügyek alakításában való részvétel biztosítása – 3 válaszadó
2. Kölcsönös segítségnyújtás, önszolgálat – 3 válaszadó
3. Egyes társadalmi csoportok speciális igényeinek szolgálata – 4 válaszadó
4. A mindenkori hatalommal szemben társadalmi kontroll biztosítása – 6 válaszadó
5. A jóléti intézményrendszer támogatása – 10 válaszadó

Ön szerint fontos-e, ha igen mennyire a hazai nonprofit szektor szerepe az alábbi területeken?

A mai pályázati rendszerrel kapcsolatos megállapításokra adott vélemények alapján a szervezetek többsége szerint a civil pályázati rendszernek minél függetlenebbnek kell lennie az állami szereplőktől. Többségük véleménye szerint a jelenlegi rendszer alapjaiban sem működik jól; emellett lassú és nehézkes, folyamatos késések jellemzik.

Gyenge megosztottság kettő állítás esetén tapasztalható, ahol a szervezetek 60-40 százalékban értettek vagy nem értettek egyet az adott állítással: 1) A mai pályázati oldal problémáiért a támogatói oldalt terheli a felelősség; és 2) A mai pályázati rendszer nem jól működik, mert korrupt. Nem szakmai, hanem ismeretségi alapon születnek döntések.

A nyertes pályázók tématerületeként

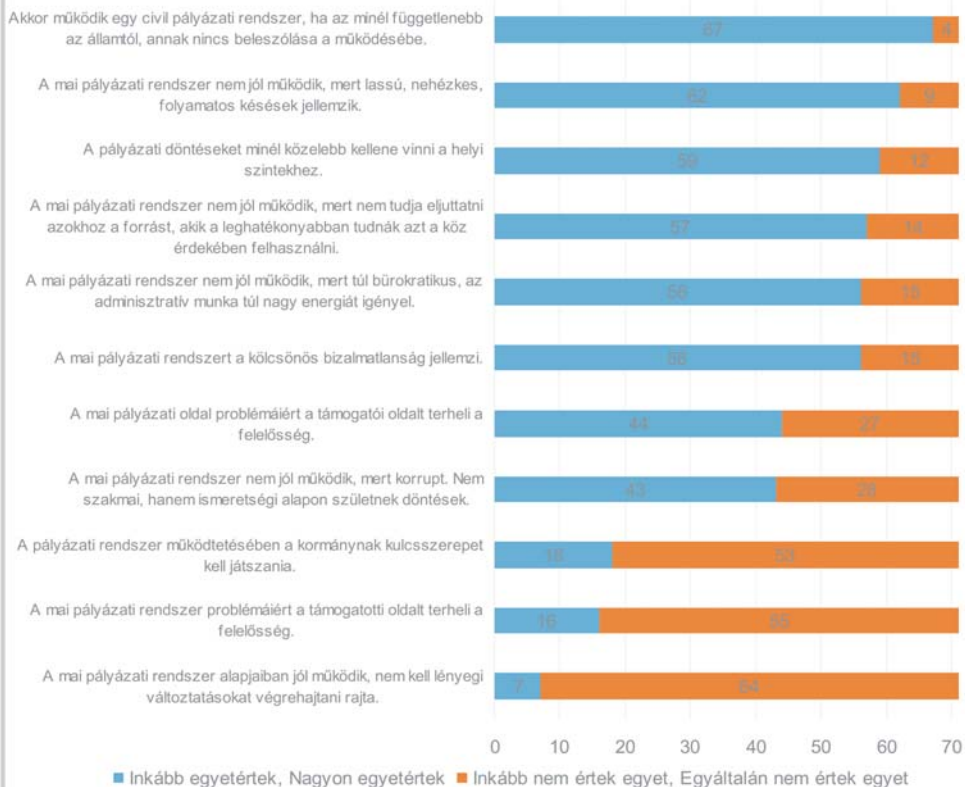
Az 58 támogatott pályázó szervezet közül 30 szervezet a „szociális szolgáltatások nyújtása”, 22 szervezet a „környezeti kihívásokra adott válaszok”, 6 szervezet pedig az ösztöndíjas témakörben valósította meg projektjét.

Szociális szolgáltatások nyújtása

A témakörben nyertes pályázók túlnyomó része – 22 szervezet – egyesület; emellett 7 szervezet alapítványi, 1 pedig szövetségi keretek között működik. Életkorukat tekintve 12 szervezetet létesítettek 2000 előtt, 17 szervezet 2000 és 2010 között alakult, 1 szervezet létesült 2011-ben.

Az egyesületek (ideértve a szövetséget is) többségének, 18 szervezetnek legfeljebb 30 tagja van, és mindössze 3 szervezet számolt be 100 fón felüli

Mennyiben ért egyet az alábbi állításokkal?

tagságról. A 30 szervezetből önkéntesek 27-ben segítik a szervezet működtetését.

A válaszadó szervezetek között többségben vannak a célrégiók megyei jogú városaiban székhellyel rendelkező szervezetek. A szervezetek mintegy egyharmada, 11 szervezet Borsod-Abaúj-Zemplén megyében működik, közülük 6 szervezet miskolci. A 10 Hajdú-Bihar megyei támogatott közül ugyancsak 6 működik a megyeszékhelyen, Debrecenben. Mellettük 4 Nógrád megyei (1 salgótarjáni), 3 Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei (2 nyíregyházi), és 1-1 Jász-Nagykun-Szolnok, illetve Heves megyei pályázó található. A 30 szervezetből csupán 6-nak van községekben székhelye.

A témakör nyertes pályázói közül 21 szervezet az első fordulóban, 9 szervezet a második fordulóban kapott támogatást projektje megvalósításához.

A projektek leggyakrabban új szolgáltatás létrehozását

(is) célozták, de minden harmadik pályázó a roma integrációt is megjelölte célként. A célkitűzések között itt is többet jelölhettek meg a válaszadók, de az állami és/vagy vállalkozói szektorral való kapcsolatok javítása nem tartozott egyetlen projekt céljai közé sem.

A legtöbb szervezet egyszerre több célcsoporttal is foglalkozott projektjében, 7 szervezet viszont csak egyetlen célcsoportra összpontosított; ezek jellemzően a szenvedélybetegekkel, fogvatartottakkal és a tartós betegséggel küzdőkkel dolgozó szervezetek voltak.

21 pályázó nyilatkozott úgy, hogy a projektben létrehozott vagy továbbfejlesztett szolgáltatás a projektek befejezése után is megmaradt, további 6 szervezet a zárást követően még egy ideig tudta ezt a szolgáltatást biztosítani. 2 szervezet a projekt zárásával együtt kényszerült a szolgáltatás befejezésére (1 szervezet nem válaszolt).

Környezeti kihívásokra adott válaszok

A környezeti témakör nyertes pályázói között szintén az egyesületek vannak többségben, a 22-ből 16 szervezet működik egyesületi, 6 pedig alapítványi formában. 9 szervezetet 2000 előtt alapítottak, 13 szervezet 2000-

2010 között alakult, ennél fiatalabb szervezet nem volt a válaszadók között.

A 16 egyesület tagsága jellemzően 10-25 fő között alakul, ennél több tagja csak 5 egyesületnek van. Közülük is kiemelkedik egy 4083 fős tagsággal rendelkező

egyesület. A 22 szervezet működtetését 19 szervezet esetében segítik önkéntesek.

A válaszadó szervezetek több mint fele két megyében működik: 7 támogatott Borsod-Abaúj-Zemplén megyei, 6 pedig Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei székhellyel rendelkezik. Jász-Nagykun-Szolnok és Nógrád megyében 3-3 szervezet működik, Hajdú-Bihar és Heves megyében pedig 1-1 (1 szervezet nem válaszolt). A „szociális szolgáltatások nyújtása” témakör válaszadóitól eltérően az ezen a tématerületen a nyertes pályázók fele, 11 szervezet községben rendelkezik székhellyel. 6 szervezet működik megyeszékhelyen és 5 városban.

A 22 szervezet közül 20-an az első, 2-en pedig a második pályázati fordulóban kaptak támogatást projektjük megvalósításához.

9 szervezet a szűkebb helyi környezeti kihívásokra kívánt választ adni, 6 szervezet projektjének középpontjában a figyelemfelkeltés állt. A „környezeti szempontok és megfontolások más ágazatokba való integrációja” célkitűzés 4 szervezet projektjéhez állt legközelebb. A többi három célkitűzést 1-1 szervezet választotta.

A kitűzött célokat 20 esetben sikerült elérni, 2 szervezetnél részben. Valamennyi szervezet legalább részben folytatni fogja a projektben elindított tevékenységet a jövőben is; bár a megkezdett tevékenység folytatását nagyon különböző módon értelmezték a válaszadók. A projektben létrehozott több kilométernyi zöldút karbantartása – például – egészen mást jelent az önkéntesek és aktivisták bevonása szempontjából, mint az, hogy ha csak további pályázati források bevonásával képzelik el a folytatást.

Ösztöndíjas projektek

Az Ösztöndíj Alapból összesen 9 projekt kapott a megvalósításához támogatást. A kérdőívet hat támogatott szervezet töltötte ki, ezek között 3 egyesület, 1 alapítvány és 1 nonprofit kft. található (1 szervezet nem válaszolt). Az alapítvány 1989-ben jött létre, a nonprofit kft. és az egyesületek 2000 és 2010 között, egy szervezet 2013-ban. A három egyesület tagsága 12-16 fő között változik. 3 szervezet működését önkéntesek is segítik.

Székhelyét 4 válaszadó adta meg, ők Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Heves és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működnek. Közigazgatási rang szerint 2 szervezetet találunk megyeszékhelyen, 2-t városban és szintén 2-t községben.

Az Ösztöndíj Alapból támogatást nyert pályázatok közül

3 egyaránt 60 fő gyermeket vont be a projektbe; a másik három projekt 75-103-113 fő gyermeket ért el. Minden válaszadó úgy értékeli, hogy a projekt jelentős hatással volt a gyerekek életére. 5 pályázó a projekt lezárulta után is foglalkozik a gyerekekkel, és figyelemmel követik iskolai pályafutásukat; a bevont intézményekkel kialakított együttműködésük várhatóan megmarad. Közülük 4 szervezet a projektben alkalmazott módszert a későbbiekben is használni fogja.

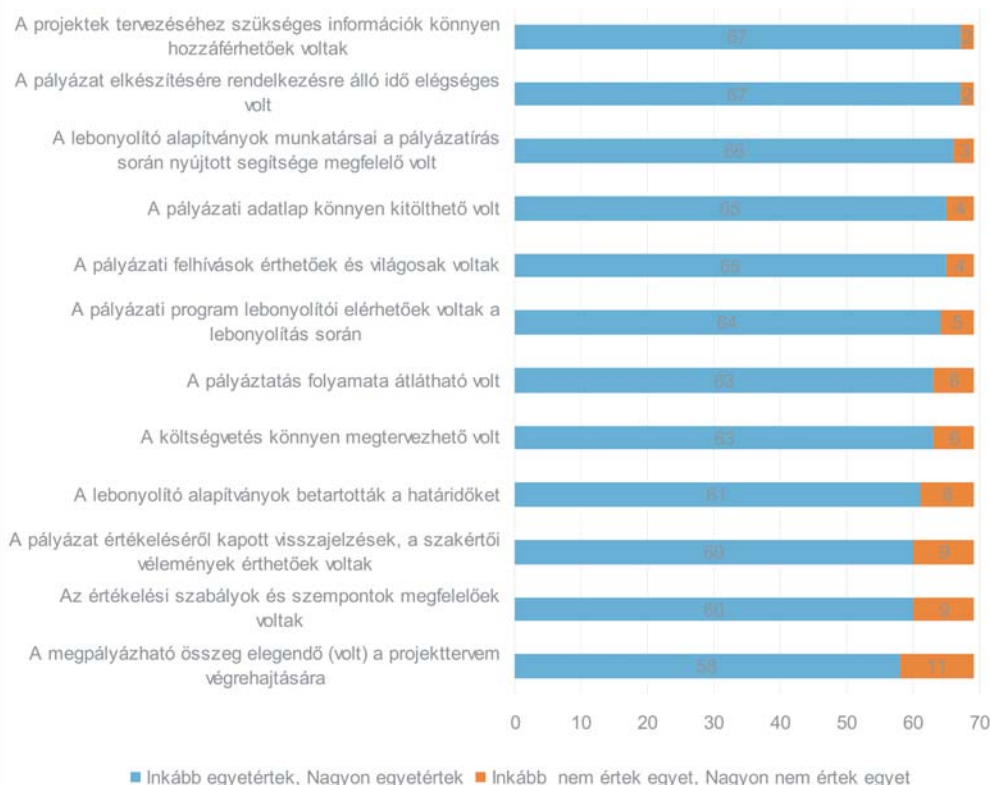
Az elért hatások tekintetében nem csak a jobb tanulmányi eredményekről vagy a magasabb továbbtanulási arányról számoltak be a szervezetek. További pozitív hatásként emelte ki egyikük, hogy a korábban egymással kapcsolatot nem tartó gyerekek közti távolságok csökkentek, így a projekt jelentős integrációs hatást is elért. A bevont gyerekek magabiztosságának növekedéséről árulkodik, hogy nemcsak a helyben található középiskolát választották iskolaváltáskor.

Az ösztöndíj program folytatása esetén a lehetséges 8 paraméter közül csak 1 esetben volt egyetértés a válaszadók között, hogy azon nem változtatnának: ez a 10%-os menedzsmenti költségre és az ösztöndíjakra vonatkozó 50%-os készpénzhányadra vonatkozott. Minden más esetben megosztott volt véleményük. Részletesebb véleményeik között kiemelték a bevonható gyerekek életkorának csökkentését, a bevonható diákok létszámának a pályázó szervezet nagyságához való igazítását. Fontos visszajelzés, hogy amennyiben a "marginalizáció" meghatározásánál a szülők legmagasabb iskolai végzettsége legfeljebb 8 általános lehet, ez a feltétel számos olyan – szegénységben élő – gyereket zár ki a projektből, akinek a szülője szakmunkás végzettséggel rendelkezik. A célcsoport kiválasztása során az iskolai évfolyam mellett a gyerek életkorát is célszerű figyelembe venni; emellett egy hosszabb futamidejű projekt valószínűleg tartósabb hatásokat tudna elérni.

A projektek és a program értékelése

Az 58 projektmegvalósító szervezet közül egyetlenegy volt, amely a projektjének szakmai megvalósítását 1-től 6-ig terjedő skálán 3-asra értékelte, ennél csak jobb önértékelések találhatók. A technikai lebonyolítás esetében is csak 2 szervezet volt, aki 4-esnél alacsonyabb értéket választott. Ezekben az esetekben a gyakori személyi cserék, illetve a hiányzó menedzsment tapasztalatok akadályozták a zökkenőmentes technikai lebonyolítást. Saját meglátásuk szerint 39 szervezetnél

Ön egyetért-e, ha igen, akkor milyen mértékben az alábbi, az SMCÖA program lebonyolítására vonatkozó állításokkal?

valamilyen innovatív eleme is volt a lebonyolított projektnek.

A program lebonyolításával kapcsolatos területeken általában 6-11 szervezet inkább kevésbé vagy egyáltalán nem értett egyet az egyes állításokkal, ezekre a kérdésekre 69 szervezet válaszolt.

A Svájci-Magyar Civil és Ösztöndíj Alapok egészével 4 szervezet volt elégedetlen, 5 szervezet csak félig elégedett. 1 szervezet a válaszadók közül nem nyert, 5 nem adott választ. 56 szervezet elégedett, köztük 41 szervezet nagyon elégedett volt az alapok működtetésének egészével. Az elégedettség vagy éppen az elégedetlenség szöveges kifejtésénél pozitívumként jelent meg a lebonyolító szervezetek rugalmassága, a kapcsolattartás közvetlensége, a felkészültség; és az is, hogy a pályázati keretek egyedi ötletek megvalósítását is lehetővé tették. A negatívumok között említésre került,

hogy a lebonyolító szervezetek munkatársainak felelőssége nem volt átlátható a pályázó szervezetek számára.

Az alapok egészére vonatkozó értékelés az elutasított pályázók tekintetében vegyes képet mutat. A 13 elutasított pályázó közül 2 elégedett volt az alapok egészével; indoklásuk szerint a pályázati felhívások mindig aktuális célokat támogattak, illetve általában jelentős támogatást nyújtottak a szektornak. 3 válaszadó csak félig volt elégedett, 4 szervezet nem választ, 1 a „nem nyertünk” választ adta. 2 szervezet nem, 1 pedig egyáltalán nem volt elégedett az alapok egészével. Értékelésük alátámasztásában kiemelték, hogy a pályázattás folyamata nem volt átlátható és időben nagyon elhúzódott; továbbá azt, hogy pályázatuk elutasításának pénzügyi és szakmai indokai szerintük alaptalanok voltak.

Projektek bemutatása

Add a kezed!

A Széles úti cigánytelepről indulni nem kecsegtet fényes karrierrel. Tiszavasvárnak ez az oláh cigányok által lakott városrésze a lassan 20 éve történt „különbballagztatásról” híresült el. A telepi nyolcadikosokat az iskolájuk külön napon ballagtatta a „magyaroktól”: diszkrimináció, per, végül pár százezer forintos kártérítés a családoknak. Ha változtak is valamennyit a körülmények, nem az itt felnövő több száz gyerek közül kerül ki a pár ezreléknyi magyarországi roma egyetemista.

Itt kezdett felzárkóztató munkába a Kóka Ágnes, profi oktatási szakember által vezetett egyesület. Ági maga is Vasváriban, a másik, az integráltabb magyar cigányok által lakott bűdi telepen nőtt fel. A Svájci Alap támogatatta programjukban igyekeztek mindenre figyelni: roma mentorok (legtöbbször a nyíregyházi roma szakkollégiumból) találkoztak hetente gyerekcsoportjukkal; tanárok végeztek tantárgyi fejlesztést hetente háromszor; pályaaorientációval igyekeztek sikeresen továbbküldeni a gyerekeket az általánosból; évente kétszer anyagi támogatást kaptak a gyerekek, ruhát, cipőt, bármit, ami kell ahhoz, hogy ne csak iskolába, de akár iskolán túli programokra is merjenek elmenni szegyenkezés nélkül. „Sok szociális elemet építettünk be. Tudtuk, hogy ezeknek a gyerekeknek ilyen gondjaik vannak, alapvető dolgok hiányoznak, először ezt kell helyre tenni” – mondja Kóka Ágnes. Azokon a napokon, amikor valamilyen foglalkozás volt (hetente többször) mindig volt étel is.

Mindezeknek adhat támogató erőteret a közösségformálás. A program egyik legnagyobb sikere is itt volt. Az első év után a programok egy része átkerült a

bűdi telepre, és a továbblépett, netán kihullott gyerekeket is onnan kezdték pótolni. A két telep lakói addig kerülték egymást, a program nyomán végül a gyerekek már közösséget alkotnak iskoláikban, a korábban szóba sem álló bűdi és Széles úti szülők egymásnak szedtek ételt a közös programokon – a közös cigány sors önmagában még nem teremt közösséget, de ha rásegít néhány hozzáértő animátor...

A 25 hónap alatt 112 fő 7-8. osztályos gyerekkel foglalkoztak, akiknek 56%-a javított iskolai eredményein, iskolai zsákutcák helyett

háromnegyedük érettségire adó középiskolába ment. „Kell, hogy lendületet kapjanak a gyerekek, különben minden így fog maradni” – mondja Ági. Mi lesz tovább? Látva az egyesület sikereit, telepi elfogadottságát, a többi szolgáltató (pl. a telepen működő alapítványi iskola) is kezdett minőségi dolgokat csinálni. „A svájci támogatás régi álmaink megvalósítására adott lehetőséget. Nagy szakmai szabadságot adott a kiírásával.” A program lejártaival „amit tudunk, beletesszük más projektekbe, például tehetséggondozásba. Most sok önkéntes munkát végzünk. Reméljük, hogy itt is kitermelődik egy közösség, amelynek a tagjai eljutnak főiskolára.”

„Ti olyan dolgokat csináltok a gyerekeinkkel, amit még senki” – mondta Ágiéknak az egyik szülő. Talán egyszer a magyar iskola is képes lesz erre.

Szervezet neve: Add a kezed! – Az esélyegyenlőség megteremtésének segítése az oktatásban és a munkaerőpiacon Közhasznú Egyesület

Székhely: Tiszavasvári (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)

Projekt címe: Add a kezed – segítő háló

Támogatás összege: 36 117 000 Ft

Projekt futamideje: 25 hónap

Projekt célja: Roma gyerekek

esélyegyenlőségének kiegyenlítése, valamint Tiszavasvári halmozottan hátrányos helyzetű és roma közösségeiben közösségfejlesztő program működtetése, mely pozitív irányú hatásokat eredményez a közösség mindennapi életében, formálja tagjainak szemléletét, illetve a közösséget érdekérvényesítő attitűddel vértézi fel.

<http://www.addakezedkhe.com/>

Leválni a nagy rendszerekről

Épp diólevél-tinktúrát készít a százéves parasztház konyhájában, ahol minden polc erdő-mező feldolgozott terményeivel van tele. Most lehet szedni a diólevelet, mondja, tegnap mást csinált, holnap is mást fog. És mindennap nagyon mást csinál, mint amiben felnőtt.

Máthé Orsi és társai tehát haladnak a korral, pontosabban az idővel, a természet idejével.

Adnak-vesznek, elsősorban a természettől és a természetnek, második körben egymás között. A korral csak annyiban haladnak, hogy mailben beszéljük meg az interjút, és a kocsiját felváltva használják, amikor valamit mégis Egerben kell megvenni. Na, nem sok ilyen van: környezetbarát mosópor, sör, bor. „Hetente egyszer beindítjuk az autót. Igyekszünk minél környezetbarátabban használni az eszközöket, közösen használja őket több család.” De nem zárkózik el attól, hogy elektromos fűnyírót vegyenek: „minimális jövedelemből nem lehet napelencellát venni.” Jövedelmük pedig nem sok van: ha lehet, cserekereskedelmet folytatnak: kalákával, terményekkel fizetnek nekik, ők pedig egymásnak. Vissza a diótinktúrához: „ha valaki pénzt akar adni érte, elfogadom, de jobban örülök 3 kiló sárgabaracknak, mert az itt nem terem meg.”

Orsiék tehát kivonultak. „Azért költöztünk falura, hogy lecsatlakozzunk a nagy rendszerekről, drótokról, csövekről, közművekről.” Függetlenül, „önellátva”, mindebben ráadásul örömetelve, miközben éhező százazrek bolyonganak süket mobiljaikat nyomogatva az utakon, ahol már a Mad Maxek a királyok: vonzó életforma, talán mindenkit megkísértett már, de mint annyi mindenhez, ehhez is gyávák voltak. Mert azért nem könnyű élet ez, sokszor kevésbé komfortos, a pénz sem sok, sosem lesz nagyképernyős tévénk – szóval mély elköteleződés nélkül nem megy. Orsin, a maga csendességében, érződik ez az elköteleződés. „A végső célunk a természetet rendje, annak ritmusa szerinti élet. Ehhez újra kell építeni azt, ami egyszer közösségi tudás és életforma volt.”

Nekifuthattak volna egy ökofalunak is, de nekik a közösségépítés is fontos. „Nem vagyok antiszociális, szívesen továbbadom a tudást, nem titkolom.” „Már egyetemista koromban becsapódott, hogy az ökofalu túl homogén közösség. Az életképes populáció sokszínű.”

Egy faluban vannak helyi tudások, emlékek: „a magbörzére jönnek az idősök – ilyen babot ültetett már az anyám is, hozzák a magokat.”

Bátorban régen tököt termesztettek az emberek, de már nem. „Szeretnénk a falut is megpiszkálni, hogy kezdjenek tökölni megint.” Próbálják „visszalopni” a faluba a tudást, de a Civil Alap támogatása a falu-város kapcsolat erősítését célozta: „szőlőngatott minket a város, jönnének gyerekek. Tegyük ezt szervezettebbé.” Keresték a kapcsolatot a városban, városikert-konferenciát tartottak, balkonkertészkedésre tanították az egrieket. „Már tudnék máshol is élni, de én ide már fákat ültettem.”

Nem tartják magukat ortodoxnak, de nem akarják túllépni a kapacitásaikat. „Fejlődni akarunk, növekedni nem. Ha nem nősz, meghalsz – ez egy vállalkozási csapda. Nekünk a fejlődés az, hogy egyre jobban tudjuk csinálni, mi is tanulunk.”

Szervezet neve: Banya-Tanya Alapítvány

Székhely: Bátor (Heves megye)

Projekt címe: “Bátor Cottage” – Falu-város közösségépítés a fenntarthatóságért

Támogatás összege: 4 776 000 Ft

Projekt futamideje: 14 hónap

Projekt célja: A falusi önálló életmód népszerűsítése; élő kapcsolat létesítése a falu és a közeli város lakói között; az alkotó munka értékének visszaadása; pénz nélküli cserekereskedelmi rendszer üzemeltetése falu-város viszonylatban; környezetbarát, költségkímélő háztartási megoldások népszerűsítése; a hagyományos termelő módszerek, tájfajta növényi és állati genetikai állományok gyűjtése, rendszerezése, fenntartása, továbbadása.

<http://www.banyatanya.blogger.hu/>

<http://www.banya-tanya.hu/index.html>

Beregi harcosok

Az iskolába néha krétát kell bevinni, néha gondolatot. Például a fenntartható fejlődését, ahogy a Beregi Természet- és Környezetvédelmi Egyesület teszi 10 éve. A környezeti szemléletformálást, a fiatalok megszólítását a zöld szervezetek régóta végzik, egyre kisebb hatásokkal ők is. Inánts-Pap Sándor, a Beregi Egyesület motorja szerint nagyon nehezzé vált a fiatalok közül még a fogékonyakat is megmozgatni. „Érdektelenek, nem tudnak semmit a világról. Bemennek az áruházba, megveszik, ami kell, de fogalmuk sincs, mi hogy működik, hogy készül, nincsenek képek a fejükben. A tanárképzés sem tudja követni a társadalmi változásokat, nincsenek meg a kompetenciák, hogy érdeklődővé tegyék a fiatalokat. Ha el tudnánk érni őket úgy, ahogy a globális média, könnyebb dolgunk lenne.”

Ezért a svájci projektben (címe: Ifjúsági Fenntartható Fejlődés Harcosok) új módszerekkel dolgoztak. Régebbi, előadásokra, frontális oktatásra épülő gyakorlatuk már korábban átalakult: a közösségfejlesztés, a saját élményes megtapasztaltatás egyre nagyobb súlyt kapott munkájukban, most viszont ők már lényegében a háttérbe vonultak, és a fiatalok megszólítását osztály- és iskolatársakra bízta, akiket persze ők készítettek föl és mentoráltak folyamatosan. Megyei középiskolásoknak hirdették (Facebookon persze), 18 gyereket vontak be hét iskolából, a legtöbben Vásárosnaményból, Nyíregyházáról és Záhonyból jöttek.

Az iskolákba ők be sem mentek, még a tanári karnál is a gyerekek érték el, hogy bevihessék a sulikba a projekteket. „Ők tudják, hogy a fenntartható fejlődéssel kapcsolatban mi piszkálhatja meg a kortársaikat.” A gyerekek egymást értékelték, ők végezték az ismeretterjesztést, a felnőttek csak beültek a foglalkozásokra hospitálni.

Mindennek a célja persze magasztos és globális: felkelteni a társadalmi szintű igényt a változtatásokra, a túlélésre, a környezeti és társadalmi problémák mérséklésére. A Beregi Harcosoktól persze még nem fogja az USA aláírni a kiotói egyezményt, Paks sorsát sem ez dönti el, de a cél nem is ez volt, hanem az, hogy „zökkentsük ki őket a komfortzónájukból” – mondja Sándor. 17-18 évesek, „a szembesítés a legjobb módszer”.

„Ha az embereket felkészítjük a biztosan eljövő változásokra, akkor, ha valaki tudatosan él, nem esik majd pánikba, ha 3 napig nem lesz áram, és a multinál a fotócellás ajtón sem tud bemenni. Aki tudatos, annak van alternatívája.”

Az egyesületnek jelenleg nincs önkéntes-szervezője, aki a projektben aktivált gyerekeket továbbra is a környékükön tartaná, foglalkozna velük, de azért most is van 4 gyerek, aki egy másik projektjükben aktív, egy másik pedig a zöld szervezetek országos találkozásán bukkan fel. „A projektek óriási sikerélményt adnak, olyan élménnyel mennek haza, hogy az minimum a saját osztályukban lecsapódik. A gyerekek azóta is lebegnek, és keresnek minket.”

Szervezet neve: **Beregi Természet- és Környezetvédelmi Egyesület**

Székhely: **Jánd (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)**

Projekt címe: **Ifjúsági Fenntartható Fejlődés Harcosok Képzése**

Támogatás összege: **2 396 000 Ft**

Projekt célja: A középiskolás korosztályból fenntarthatósági szakembereket képezni, akik a saját korosztályuk körében végzik a szemléletformáló tevékenységet a megyei középiskolákban.

Facebook: „Ifjúsági fenntartható fejlődés harcosok”

„Itt közösséggé váltak”

Egy 107 éves házban vezet körbe először Kissné Pásztor Irma, a Bihar Községeiért Alapítvány vezetője. Az épület 2007 óta az alapítványé, itt végezték a Civil Alap támogatta programjukat, ami hátrányos helyzetű szentpéterszegieket „motivált jobb életre”, úgy, hogy a helyi társadalom minél szélesebb körét vonta be a közösségfejlesztésbe. De a „svájcból” újították fel az épület hátsó részét is. Irattár van ott, benne a közösségi kert termékei, mert már az is van nekik, lesz közösségi kemma: minden tevékenységük mögött az áll, hogy ebben az 1100 lelkes faluban igyekeznek közösségeket létrehozni és katalizálni.

Nagy múltú, a régióban meghatározó alapítvány az övék. Alapító levelüknek megfelelően először örökségvédelemmel, hagyományőrzéssel foglalkoztak (szép kiadványokban dolgozták fel a település és környéke hagyományait, népi építészeti emlékeit), gyerektáboroztattak, külföldi csereprogramokban vettek részt. Aztán jött a szociális tevékenység: idős embereknek szociális műhely, majd a teleházuk, ami országos modellprogrammá vált.

„Cél, hogy újabb közösségek jöjjenek létre” – mondja Irma. A svájci program első felében tréningeket tartottak: csapatépítőt, önismeret, kommunikációt, motivációt, álláskeresést, informatikait, háztartási adósságkezelési tanácsadást. „Aztán létrejött a Baba-mama önszorgító klubunk, az Ügyes kezek önszorgító csoport, a Sütő-főző háziasszonyok, a Margaréta önszorgító csoport” – sorolja. Gyerekepszichológus, kozmetikus, fodrász, az óvoda nyugdíjas szakácsa segítették a munkát. Céljuk 60 hátrányos helyzetű falusi bevonása volt, amiből lett 96.

„Mindig arra figyelünk, hogy mire van igény a faluban. Az 50-55 év fölöttieknek semmi lehetősége nincs. Sok a betelepült is, akik a hitel miatt városban elvesztették az ingatlanjukat, és kihúzódtak ide. Sokan jöttek Romániából is, akiknek a beilleszkedés családi háttér, kapcsolatok nélkül nagyon nehéz.” Az egyik célcsoport a magányosok, gyökértelenek voltak, a másik az otthon lévő kisgyerekek, a harmadik a románok. „Az volt a cél, hogy elfogadják egymást. A hátrányos helyzetűek mindig szeparálódnak, itt közösséggé váltak.” A csoportok a vezetőjüket is maguk közül választották. Végeredményben a falu tizedét bevonták a programokba.

„Jó volt, hogy lehetett módosítani a programot közben.” Például a hagyományos ételek megismerésére 5 alkalom volt tervezve, de végül másfél évig tartott. „Napi

program volt, tartalmat adott nekik, ütemet az életüknek. Vágytak ide. Ez már olyan nekünk, mint a második otthonunk, mondta egyikük.” Irma nagy sikernek tartja a svájci programot.

„Kényszer, hogy haladni kell, kielégíteni az igényeket. Mindig csinálni kell, sosincs vége.” Ez sosem tartja el magát, mondja, bár vannak fizetős képzéseik is. „Fontos volt, hogy több lábon álljunk, ahogy az is, hogy amit elértünk, az minta legyen.” „Mindig előre menekülünk, újabb innovációk kellenek.” Az alapítványnál a húsz év alatt közel negyvenen dolgoztak, senki sem minimálbérért. Persze a munkaügyi központ támogatására is szükség van. Jelenleg 8 alkalmazottjuk van.

„Végtelenül elfáradtam. Elmegeyek nyugdíjba, de már van csapat, amelyik tovább tudja vinni. Az alapítvány elnökeként és segítőként továbbra is számíthatnak rám.” Mennek tovább saját erőből a közösségi kerttel. Érik a mogyoró, ketten azt tisztítják mellettük, lesz télen süteménybe való. Mert az emberek akkor is eljönnek majd.

Szervezet neve: Bihar Községeiért Alapítvány
Székhely: Szentpéterszeg (Hajdú-Bihar megye)
Projekt címe: Mindennapi praktikák – Esély a felzárkózásra

Támogatás összege: 24 066 900 Ft

Projekt futamideje: 24,5 hónap

Projekt célja: Egy olyan többfunkciós közösségi színtér létrehozása, amely kisebb közösségek, klubok, civil szervezetek számára nyitva áll, emellett hátrányos helyzetű emberek motiválása, közösségépítés.

<http://biharkoz.hu/index.html>

A gyár, ahol apu dolgozott valamikor

A Factory – nevéhez méltón – egy nagyüzem. Magyarország egyetlen zárt extrém sportarénája (skate park, mászócsarnok, zenei stúdió, műhelyek) egy hatalmas ipari műemlék csarnokban a volt vasgyár területén. Program-hegyek, évi 25 ezer látogató, és mindennek közepén Egri Zsuzsa, egy volt munkaügyi előadó. „Én csak azt akartam, hogy a 170 gyerek ne az én lakásomon gyűljön össze” – beszél a tíz évvel ezelőtti indulásról. Biciklimániás gyerekei meg a haverjaik miatt anyu csinál egy egyesületet, ami most évente 25 ezer gyereket fogad.

Kevés lenne itt a hely felsorolni mindazt, ami ott történik, legyen elég annyi, hogy a Factoryban semmi sem mainstream. Zsuzsa körbevezet: egy fél busz áll az alagsorban, iskolai önkéntesek és közhasznú munkások épp papírtéglát gyártanak, amiből majd egy Eiffel-tornyot állítanak fel a Belvárosban. Dizájnra olyan a hely, mint a Fekete Lyuk volt Pesten a hőskorban, csak tiszser nagyobb, és a zene meg a sör csak a programok egyik részét adja.

Egri Zsuzsák a „svájcból” néhány programjukat átvitték Komlóstetőre, Miskolcra az egyik, hátrányos helyzetű gyerekek által lakott negyedébe. (Van itt egy pár ilyen.) Felújítottak ott egy klubot, becsalogatták az utcáról és egy-két iskolából a gyerekeket, és kreatív, sport, zenei, valamint tanulássegítő és logikai képességfejlesztő műhelyt indítottak szakemberek vezetésével, emellett a városrészt is megmozgató rendezvényeket szerveztek. Nyáron egy háromnapos táborra levitték az Arénába a gyerekeket, hogy a szünetben se csökkenjen a műhelyeken résztvevők létszáma.

„Mi egyébként is befogadunk olyan gyerekeket, akik kemény gondba kerültek, egyre több problémával találkozunk” – meséli Zsuzsa a nagyüzemükről, ahol hat civil szervezet is működik, köztük az egyik a Bükki Hegymászó, ami a komlóstetői programot is vitte. A Factory filozófiájából szervesen nőtt ki a komlóstetői program. „Nem olimpiai bajnokok nevelése a cél, hanem az, hogy ide be merjenek jönni a gyengék, a hátrányosak, akár a drogozók is. A rossz gyerekeket kell megjavítani.”

A négy klubbal hatvan gyereket értek el, köztük tíz romát. „Az a tíz gyerek kapott útravalót.”

Az a gyerek hátrányos helyzetű, akivel nem foglalkoznak – vallja Zsuzsa. „Ha ezeket a gyerekeket két hétben csak egyszer karban tudjuk tartani, akkor már van fejlődés, akkor már látja a jó példát. Nekem ez a szó fontos a hátrányosoknál: a jó példa.”

A „svájcinak” már vége, de nem hagyták abba, a gyerekek visszajárnak. „A komlóstetői programra nem tudunk pénzt felvinni a Factoryból, de a svájci támogatásból tudunk venni anyagokat, kelléket, játékokat.” Az iskolák partnerek, a városrész képviselőjével is tárgyalnak, és új pályázati forrásokat akarnak elérni, hogy folytathassák.

Gyűjtöttek ruhát, de nem osztották ki simán közöttük. „Csináltunk divatbemutatót, ők voltak a modellek, és mindenki hazavihette, amit felvett. Így nem aláztuk meg őket, és jól is szórakoztunk.”

„Húsz éve vezetek civil szervezeteket. Ezalatt három dolgot tanultam meg: összefogni gyerekeket, sok adósságot csinálni és kiteljesedett életet élni.”

Az idei nagy rendezvényükön, a Factory Fesztiválon most először megdöbbenően sok cigány gyerek volt.

Szervezet neve: Bükki Hegy- és Sportmászó Egyesület

Székhely: Miskolc (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

Projekt címe: MÁS-Kép a Komlóstetői klubban

Támogatás összege: 5 821 000 Ft

Projekt futamideje: 12 hónap

Projekt célja: Közösségi hely hátrányos helyzetű fiataloknak; négy műhely működtetése; városrészi napok szervezése.

<http://factoryarena.hu/>

Akiknek nem elég a maguk baja

Két egyesület, melyeknek profiljuk alapján nem közük lehet egymáshoz. Az egyik a cukorbetegeknek igyekszik segíteni, a másik Eger romák lakta negyedét, a Szalát igyekszik megpezsztíteni. Mégis egymásra találtak, ami jórészt Jakab Katinak, a Cukorbeteg Egri Egyesülete vezetőjének, az egri civil élet közismert szereplőjének köszönhető. Találkozott Bécsi Mártonnal, rávette, hogy csináljon egy egyesületet Szalában, és behívta a városi Szociális Kerekasztalba is. Azóta tavaly megnyílt Szalában a közösségi ház, és közös rendezvények sorát szervezték meg.

Nem volt a gyerekeknek helye – meséli Kati. Ott jártunkkor fiatalok nyüzsögnek bent, romák és magyarok egyaránt, mert az egyesület, bár roma „fókuszú”, alkalmazkodik ahhoz, hogy a Szalában nem csak cigányok laknak. (Neve sem árulja el identitását: Szalai Környezetvédő és Ifjúsági Egyesület.) „Annyira nem is rossz itt a helyzet, mint az ország sok cigánytelepén, de azért a »Belváros« csak csavargók lakhelyeként tekintett a negyedre” – meséli Márton.

A szalaiak sok szervezettel működnek együtt, így programokban nincs hiány a házban, de legfontosabb kapcsolatuk Kati és az ő egyesülete. A Civil Alap a cukorbeteg egyesületét támogatta (benne számtalan rendezvényüket és szemléletformáló munkájukat), de Kati fontosnak tartja, hogy a Szalába menjünk és a Mártonékkal közös programokról beszéljenek. Volt itt egy Családi és Egészségnap, amihez még 35 civil szervezet

és városi intézmény csatlakozott, amelyek sokféle egészségügyi szolgáltatással, tanácsadással, gyermekprogramokkal, családi vetélkedőkkel, kézműves foglalkozásokkal, játszóházzal várták a több mint 400 résztvevőt. Aztán volt Szalai Adventi Ünnepségek 75 roma család részvételével, ahol mindenkinek jutott egy tál meleg étel. A gyerekeket kisvonat vitte körbe a karácsonyi díszben pompázó Belvárosban. Karácsonyfát is állítottak a Szala főterén, amit együtt díszítettek fel a maguk

készítette karácsonyi dekorációval. Tájékoztató napokat rendeztek, és 4 érintett a Szalából csatlakozott is a Cukorbeteg Egri Egyesülethez.

Szeretnénk a város vérkeringésében ott lenni, mondja Márton, „tekintsenek minket is ugyanolyannak”. A lenézett szalaiak elfogadtatásában Kati és a Cukorbeteg Egyesület támogatása felbecsülhetetlen jelentőségű volt.

„A Belvárosból régen nem jártak ki, most már a népdalköröktől kezdve bárki szívesen fellép itt.”

„Az emberek már látják, hogy itt is olyanok élnek, akik szeretnének tovább emelkedni.”

Egyszer Szépül Szala címmel rajzversenyt hirdettek – meséli Jakab Kati. „Munkánk legnagyobb elismerése volt, hogy az egyik képen ott álltunk Mártonnal közepén, körülöttünk sok kis barna pont. Ennél nagyobb ajándékot nem kaphat senki.”

Szervezet neve: Cukorbeteg Egri Egyesülete

Székhely: Eger (Heves megye)

Projekt címe: Egészségügyi és szociális tanácsadó-segítőszolgálat

Támogatás összege: 2 407 300 Ft

Projekt futamideje: 13 hónap

Projekt célja: A cukorbetegséggel kapcsolatos felvilágosító munka, az érdekvédelem szélesítése, összefogva a szakmai és civil szervezetekkel – kiemelt figyelmet fordítva az egyedül élő, kispénzű idősebb cukorbeteg sorstársakra és a romák lakta Szala városrészre.

www.egridiab.egalnet.hu

QR-kód az eke mellett

Az ékszerdoboz kincseit árulják: az UNESCO Világörökség részévé lett Hollókő házain sorra ott a tábla: eladó vagy budapesti lakásra cserélném. Pedig ide még a turisták is özönlenek. A Cserhát Natúrpark többi 21 településén még rosszabb a helyzet, ez Magyarország egyik legelmaradottabb kistérsége.

A fiatalok elvándorlását a Natúrparkot működtető alapítvány azzal igyekszik megállítani, hogy visszavezetné őket a falusi lét alapjaihoz. Felelevenítik, összegyűjtik és továbbadják a régi tudásokat, a környéken hagyományos gyümölcsfajtaiból kvázi génbankot hoztak létre. „Szelíd fenntartható fejlődés. Megőrizni a vidék érintetlenségét és megélhetési formákat is találni” – sorolja céljaitak Ispánné Péter Éva. „Van, ahol csak fenntartunk, van, ahol visszahozunk, van, ahol terjesztünk is.”

A „világkrach” ellenében a hagyományos gazdálkodás „visszatérülését” kínálja a Natúrpark civiljei, akiknek azért a jelen megélhetési kényszereire is válaszolniuk kell. A „zöldutakat” a turizmus elősegítésére alakítják ki, de a termelők is profitálhatnak belőle. A zöldút motormentes közlekedéssel közösségeket köt össze, és a helyi termelők, kézművesek által előállított értékeket kínál a természeti és épített környezet szépségei mellé. A ló mögé odaköthetünk egy vasdarabot és megpróbálhatjuk újra a sok ezer éves szántási módot, de azért napjaink technikáját is bevonják céljaik eléréséhez. Szikora Anna geoinformatikus okostelefonos alkalmazás segítségével járta végig a 260 kilométernyi zöldutat. QR-kód hozza be a honlap aloldalát, ahol a palócok Nagykeresztjétől Kovács József kecskesajtjáig 45 útvonal érdekességeiből választhatnak a túrázók.

A hagyományos tudások eleinte persze itt is inkább csak a betelepülő értelmiségi fiatalokat érdekelték. Ezért is tartottak közösségefejlesztő foglalkozásokat, melyekre mind többen jöttek el a régiek közül is. Gyógy- és fűszernövény, gomba, gasztronómia, gazdálkodás: vendégeladók ösztönzésére lassan elkezdtek áramlani a közösbe a már csak emlékekben élő helyi hagyományos tudások is.

A fennmaradást biztosíthatja, hogy a Natúrparkban az összes falu hivatalosan is tag, településenként 2-3 fő alkotja az összekötői hálózatot.

„Sehol sem nagyságrendben gondolkodunk” – fogalmazza újra a „small is beautiful”-t a natúrparkosok. Valahogy azt csinálják, amit a gyümölcsfáikkal: a régi, megmaradt hagyományos fajtájú fákat beoltják újakra. Köves domboldalra nem lehet nemesített fajtákat ültetni, de a kettőből új gyümölcsös alakulhat.

Olvasom a hollókői helytörténeti múzeum egyik képaláírását egy százéves fotónál: „látványos tanúja a kisközösség megélhetési küzdelmének”. A harc még nem dőlt el.

Szervezet neve: **Cserhát Natúrpark Közhasznú Alapítvány**

Székhely: **Hollókő (Nógrád megye)**

Projekt címe: **Élő Cserhát**

Támogatás összege: **10 762 000 Ft**

Projekt futamideje: **22 hónap**

Projekt célja: A Cserhát Natúrpark településeinek (22 község) fenntartható fejlesztése a hagyományos gazdálkodási módok, a még fellelhető tudás átadásával.

<http://cserhatnaturpark.hu/>

„Cigányok vagyunk, mégis megveszik”

Munkalehetőségből, főleg tartósból, Dél-Borsodban nem sok van. A tiszatarjáni roma szervezeté ilyennek tűnik. Főliában és szabadföldön természetesen zöldséget és kukoricát, ott jártunkkor épp tizenketten szedték a paradicsomot. Barna Róbert, a szervezet vezetője régi motoros (kicsit szomorú, hogy már ők az "öregek"), profi szervezetvezető, pályázatmenedzser. Szinte ugyanannyit beszél a cigányok elfogadottságáról, megszervezéséről, mint a projekt gazdasági részéről. Mindkettő érdekes.

Utóbbiban például az, hogy a 15-18 ember közül a 40 évnél fiatalabbak csak 2 évig maradhatnak ebben a Civil Alap támogatta és közmunkás státuszokkal megerősített munkában. „A 40 fölöttieket nem küldjük már ki az elsődleges munkaerőpiacra, de a fiatalokat igen. Persze egyengetjük az útjukat.” „Nem céloom, hogy foglalkoztatási egységgé váljunk, hogy mindig termeljünk. Ha 20 évig ezt csináljuk, akkor az szegregált intézmény lesz.”

A bevételt mindig fóliasátorra költik, „egy sátor egy ember foglalkoztatását tudja kitermelni”. „1000 mázsánál megállunk, most 600-nál tartunk. Nem kell feltétlenül fejlődni.” Célja az, hogy termelő tevékenységből finanszírozzák a „modern érdekvédelmet”.

Nulla kertészeti tudással indultak, voltak nagy bukták is, de tanultak, tapasztalatokat gyűjtöttek, és most már naponta szállítanak konzervgyárba, illetve a nagybani piacra. A heti átlag 20-25 mázsa. Minden dolgozó kap hetente tíz kiló árut is. Tavaly adtak 70 mázsát az önkormányzatnak is, ami segített kisimítani a kicsit karcos viszonyt. „Mára egy egészséges versenyhelyzet alakult ki köztünk, aminek a hátrányos helyzetű emberek a nyertesei. Munkához, megélhetéshez jutnak, és elsajátítják azt a tudást, amelynek segítségével otthon is képesek leszek a háztáji gazdálkodásra.”

Robinak nagyon fontos az a kép, amit felmutatnak magukról: a szervezet, a falusi romák és persze a magyarországiak mind. „Fontos volt, hogy látható legyen, ezért nem is vittük ki a faluból a sátrakat. Legyünk hatással az emberekre!” Először bérbe sem adták ki nekik a gépeket a faluban, most ingyen odaadják, meséli.

Átmegyünk a szervezet frissen épült, gyönyörű székházába. Irodák, kisebb, de szabályos konferenciaterem, gyerekeknek játszótér az udvaron. A 70 milliós épületcsoport 4 forrásból épült, köztük a „svájcból”. Még egy színpadot, egy bemutatótermet és egy boltot szeretnének építeni mellé.

„Más is termel, építkezik, ez még nem olyan sok. Az a

kérdés, hogy tudunk-e hatással lenni, üzenünk-e valamit a romáknak, a magyaroknak. Ha 3 éven belül nem lakjuk le, akkor üzenünk.”

Búcsúzunk, másnap hajnalban viszi a mostani szedést Tiszaújvárosba. „En árulok a nagybanin, mert kell a bizalom. Először mindent újrámérték a vevők, ma már megbíznak bennünk. Cigányok vagyunk, mégis megveszik.” Lehajol egy földön heverő kapáért. „Mindig rendnek kell lenni. Azt még nem tudtuk megtanulni, hogy a szerszámot visszategyük a helyére” – mosolyog.

**Szervezet neve: Dél-borsodi Romák Integrációját
Elősegítő Közhasznú Egyesület**

**Székhely: Tiszatarján (Borsod-Abaúj-Zemplén
megye)**

**Projekt címe: Önellátó, kiegészítő jövedelmet
biztosító, háztáji gazdálkodás elindítása a
Mezőcsáti kistérségben élő roma családok
számára**

Támogatás összege: 22 110 732 Ft

Projekt futamideje: 18 hónap

**Projekt célja: Önellátó, kiegészítő jövedelmet
biztosító háztáji gazdálkodás elindítása a
Mezőcsáti kistérségben élő roma családok
számára. Tevékenység: szociális célú
foglalkoztatás (növénytermesztés) megvalósítása
piaci környezetben, a piaci mechanizmusok
figyelembe vételével, a termelőin kívül közösségi
projektelemekkel.**

Dialógus az Avason

Élhetőbb hely lenne az ország, ha néhány civil szervezet nem az állam és a piac által ellátatlanul hagyott lyukakat töltené be, elkötelezetten, „önkiszákmányolva”, pályázati pénzek után kuncsorogva, hanem ők maguk lennének az állam. Néha ilyen utópisztikus vízióra ragadtatja magát az ember, olyan szintű kompetenciákkal, tudásokkal találkozik egy-egy civil projekt kapcsán. A Miskolc Ávas lakótelepén dolgozó Dialóg Egyesület tagjait, köztük is elsősorban vezetőjüket, Sélley Andreát hallgatva az embernek szinte kedve támad venni egy lakást a Szilvás utca 17-ben: hadd legyen már ő is részese ennek a munkának. Pedig az Ávas nem egy üde szeglete a világnak: folyamatosan kilakoltatott Fészakrakós szomszédok, évtizedes munkanélküliségtől életerejükert vesztett lakók, csótányok, és minden, ami a szocialista társadalmunk vezető ereje, a munkásosztály számára épült hatalmas lakótelepen összegyűlt az elmúlt évtizedekben.

Pedig Andreáék nem csinálnak látványos dolgokat, „csak” képessé akarják tenni az itt élő embereket arra, hogy változásokat érjenek el rájuk záruló életkörülményeik legalább egy részében. Az ember játékos/politikus/beszélő/stb. állat, de emellett él is valahol. Naponta ugyanazokon a lépcsőkön jár,

ugyanabban a boltban vásárol, ugyanazt a kiégett gyepetglát nézegeti. Munkája, diplomája, Merdzsója itt sokaknak sosem lesz már, de komfortosabb környezete lehet. „A lokalitás mentén próbáljuk az embereket megszólítani” – mondja Andrea.

Menjünk sorban. A Dialóg a több tízezres Ávason szomszédsági tanácsok létrehozását akarja generálni. Olyan mini-önkormányzatokat, melyek felelősséget vállalnak városrészükért, problémákat gyűjtenek, és a sok, egymást idegenkedve, néha gyűlölködve figyelő lakóból lassan érdekeiket képviselni képes közösség válik.

Szervezet neve: **Dialóg Egyesület**
 Székhely: **Miskolc (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)**
 Támogatás összege: **21 667 320 Ft**
 Projekt futamideje: **24 hónap**
 Projekt címe: **TÉRerő – közösségi terek, folyamatok és új szociális szolgáltatások az Ávason**
 Projekt célja: Az Ávas lakótelepén élő – az egyesület által aktivizált – közösségek köreiben felmerült problémákra reagáló, közösségi erőforrásokra támaszkodó szolgáltatások beindítása, támogatása a projekt részletesen és megalapozottan felépített tevékenységsorozatával.
<http://dialogegyesulet.hu>

„Előbb-utóbb nem csak velünk, hanem egymással is beszéltek. Célunk, hogy platformot csináljunk nekik.”

Ehhez hely kell, ahol az emberek beszélgethetnek. A Dialóg közösségi tereket is létrehoz. Egy nemrég nyílt közösségi kávézóban üldögélünk. Van egy másik közösségi terük is, amelynél elérték, hogy az önkormányzati családsegítő felvállalja a működtetését. „Igazi siker, hogy intézmény is partner lett, hogy az újszerű közösségi szolgáltatásokba be tudtuk vonni a családsegítőt is” – mondja Andrea.

Mielőtt elkezdtek volna a munkát a lakókkal, szükség volt közösségi szociális munkára is: „szinte mind munkára alkalmatlanok, a tartós munkanélküliség miatt borzalmas állapotban vannak”. Két éve volt a képzés, az egyik résztvevő azóta is viszi a varróklubot, a másik raklapbútorokat csinál. „Sokan megragadtak, irgalmatlan Dialóg-öntudat lett.” És ahelyett, hogy a dialógosok ennek

„Ne is kopogjanak, ha be akarnak jönni.” Jöjjenek rá ők, hogy mit tudnak hozzátenni a közösséghez. Bejött egy srác, kávéért, fizetni akart – aztán inkább egy órán át gitározott a bent lévőknél.

„A helyi intézményekkel együtt kell működni. Próbáljuk a felelősséget kialakítani bennük, hogy a helyi intézmény szakmai feladatain túl is tegyen valamit a közösségért, melyben működik. Ennek nincs kultúrája, az iskola nem jön ki a falai közül.”

A „svájcban” minifórumok jöttek létre: pár intézményi szereplő kezdett együttgondolkodni. A városrész 3, különböző pártszíneken politizáló képviselője is „leül egymással beszélni a mi asztalunknál.”

„A svájci projekt komolyan hoztátett ahhoz a folyamathoz, hogy magukat képviseljük a helyiek.” A fenntarthatósága is látszik: a

örülnének: „szakmai feladat, hogy ne a Dialóg köré szerveződjének”. Andreáék ugyanis nem megoldani akarják a problémáikat, hanem cselekvőképessé akarják tenni őket. Létrejött a TEA (Tegyünk Együtt az Avasért) a helyiekből: egy helyi csoport képes lett az ügyek vitelére. „Fontos, hogy a közösségfejlesztő külső szereplő tudjon maradni, távolról lásson. A közösségi munka nem egyenlő a közösségfejlesztéssel.”

Lett egy közösségi, ún. settlement lakásuk is, amit csak a szomszédságban élők használnak.

szomszédsági munka benne van egy önkormányzati projektben; „a közösségi teret felvállalta a családsegítő, de mi is ott vagyunk”; létrejött 3 közösségi tér; „megerősödünk, partnerei lettünk az önkormányzatnak”. „Már annyi munka van velünk, hogy reméljük, az önkormányzatnak lesz egy avasi referense. Akkor nem nekünk kéne hat önkormányzati hivatal fele fellépniük.”

Tíz házban már ott vannak a százötvenből. Kezd jövőképe lenni az Avasnak. Az ott lakó emberek pedig már egymást fotózzák.

Kornéliusz Szolnokon

Újváros Szolnok leglezakadtabb része. Egykori ipari negyed, ahol bezártak a gyárak, a „kultúr”, csak az emberek maradtak. Köztük, ahogy ez lenni szokott, jó sok roma. (Itt van a híres Motor úti és Gyár utcai telep is.) Hat éve kezdett itt dolgozni a Kornéliusz Háza Missziós Egyesület, egy baráti társaság, 11 ember. „Azon gondolkodtunk, hogyan lehet összebékíteni romákat és nem romákat, hogyan lehet együtt gondolkodni velük” – meséli Hecker Anikó, a program koordinátora, aki '92 óta dolgozik cigányokkal. „Hogyan válnak egymás számára áldássá teljesen különböző kultúrájú népek? Segíteni akartuk az egymással szót nem értőket egymásra találni” – fejtegeti indíttatásukat. Az egyesület alaptevékenysége egyébként a drogprevenció: szabadidős tevékenységeket szerveznek fiataloknak, drogprevenciós foglalkozásokat tartanak általános és középiskolákban.

A szervezet a városrészen működteti az Újvárosi Fejlesztési Irodát, amely közösségi programjaiknak is helyszínéül szolgál. Az itt foglalkoztatott irodavezető, szociális segítő, ifjúságsegítő és irodai adminisztrátorok itt élő romák, akiket közfoglalkoztatásban alkalmaznak. A „svájcból” 7-8. osztályos képzést tartottak, 45 ezres támogatást tudtak adni sikeresen vizsgázó diájaknak. A 17-ből 13-an megszerezték a papírt, egyiküknek azóta jogosítványa lett, számítógépes tanfolyamot végzett, meséli Anikó. Aztán: közösségi takarítás a negyedben, családi nap és családi sportnap, a roma-magyar összetételű polgárőrcsoportnak agressziókezelési tréning. Hetente személyiségfejlesztő és közösségépítő

csoportfoglalkozásokat is tartottak közfoglalkoztatott felnőtteknek és roma gyerekeknek/fiataloknak.

Csapatépítés, önismeret, személyes fellépés, családi szerepek értelmezése – néhány a foglalkozások témáiból. Indítottak egy nyugdíjas csoportot is. „A nyugdíjasok között nincs roma, de nagyon lecsúszottak.” Szerteágazó tevékenységük mögött pedig: „Ha azt érzik, hogy segíteni akarunk nekik, nagyon kinyílnak, ahogy akkor is, ha tapasztalják, hogy fejlődnek.”

A támogatás lejártával sem zár be a ház: kiváló a viszonyuk az önkormányzattal, kiemelt program a városban az övék. „Célunk az embereket hosszú távon megtartani, alkalmassá tenni őket arra, hogy önállóan tudjanak vinni programokat.” Két roma közfoglalkoztatott asszony már önállóan is készített helyi, önkormányzati támogatás elnyerésére sikeres pályázatot, és annak elszámolását is önállóan végezték.

„Jó látni, ahogy kibontakoztak” – mondja Anikó. Az irodának 700 kliense van egy évben.

„A projekt mintaértékű. A szervezet helyi beágyazódása és a vezetők, illetve munkatársak elköteleződése egyértelmű” – olvasom a projekt záró-értékelő lapján.

„A látványos, nagy programok – például a telefelszámolás – nem foglalkoztak az emberrel, nem is voltak sikeresek. Mi azt gondoljuk, hogy az ember a legnagyobb érték. Lehet, hogy csak egy kis körben kezdjük el, de csak ez ér valamit. Ha egy ember élete megváltozik, abból nemzedékek múlva eredmény lesz. Csak az emberekbe történő befektetésben hiszek” – mondja Anikó.

Kornéliusz egyébként egy római tiszt volt, akinek megtérése a korábban a tisztátalanoktól, a nem zsidóktól idegenkedő Péter apostolt eljuttatta ennek kimondásáig: „Nekem Isten megmutatta, hogy egyetlen embert se mondjak szentségtelennek vagy tisztátalannak.”

Szervezet neve: Kornéliusz Háza Missziós Egyesület

Székhely: Szolnok (Jász-Nagykun-Szolnok megye)

Projekt címe: A megújuló Újvárosért

Támogatás összege: 7 680 420 Ft

Projekt futamideje: 13 hónap

Projekt célja: Szolnok Újváros városrészében

(közösségi ház) fejlesztési iroda működtetése változatos programokkal, a helyben élő, mára nagy arányban hátrányos helyzetűvé vált családok igényeire alapozva. Tevékenységek: felnőttoktatás, közösségi programok, klubok, tréningek szervezése, felzárkóztatás.

<http://korneliusz.hu/>

Fodrászat nincsteleneknek

Hernádvécseén elég nagy az egy négyzetméterre jutó roma szervezetek száma (20 évvel ezelőtti ott jártamhoz képest az utcákon is alig látok már nem roma embert), de legtöbbjük vagy már eleve kamu volt, vagy halódik. A kevés talpon álló egyike Horváth Barnáé.

Tanodájukba már összesen 230 gyerek járt. Most is folytatják, csak várják a támogatást. A tanoda profiljába most már beleszól a támogató Türr István Alapkezelő: Barnáék valószínűleg a művészeti fejlesztést kapják majd feladatként. Éppen egy faház épül az udvaron, mostantól nem a gyönyörű családi ház egyik helyiségében zajlanak majd a foglalkozások.

„Svájci” pályázatuk abból indult ki, hogy a faluban és környékén számtalan szolgáltatás nem érhető el, és 2006 óta szociális gondozást sem ad az önkormányzat. Az egyesület a támogatásból szolgáltatásokat kínált a falusi szegényeknek: olcsó fodrászatot és kert körüli munkákat. A támogatás lejártá után az utóbbit egy darabig még csinálták, de a fodrász már csak piaci áron dolgozik – mérsékelt forgalommal ugyan, de működik.

Mindkét munkához szerszámokat vettek és béreltek, Kati a 14 alattiaknak és 55 fölöttieknek ingyen vágott haját, a többieknek is csak egy ezresért. Ketten kertészkedtek, fát vágtak, fűvet nyírtak, olyan munkákat végeztek, melyeket az egyedül élő idősök már nem tudtak megcsinálni a házuk körül. 3 munkavállaló és egy koordinátor bérét állta a támogatás.

Sikeres volt ez a projekt? Igen, hiszen a fodrászatot a projekt ideje alatt összesen 175 ember vette igénybe 1461 alkalommal. A kertészeti munkákat (fűnyírás, bozótirtás, favágás, földmunkák) 64-en igényelték 435 alkalommal. Nekik, a fodrászathoz hasonlóan, csak a kerti kisgépek üzemanyagköltségét kell megtéríteniük. A 239 emberből 203 hernádvécsei, 23 pusztaradványi, 27 hernádpetri lakos volt. A szolgáltatási alkalmak száma a munkalapok összesítése szerint: 1896.

Ugyanakkor, ha az alapítványi támogatás lejártá után a munkavállalók bérét nem sikerül valamilyen államilag támogatott foglalkoztatás keretében megoldani, akkor a projekt leáll. Barna (aki alpolgármester is volt egy időben) és a hernádvécsei önkormányzat viszonya nem jó. Másokkal beszélgetve is kiderült, hogy az önkormányzat tagjainak nagy része a helyi romáknak csak az egyik csoportjából kerül ki. Valószínűleg ez az oka annak, hogy Barnáék projektjét nem fogadta be az önkormányzat, és ők sem tudtak a munkaiügyi központ közmunkaprogramjába bekerülni.

Holott itt, Magyarország egyik leghátrányosabb helyzetű kistérségében, belátható időn belül nem várható olyan piac, mely el tudna tartani piaci szolgáltatásokat (arról nem is beszélve, hogy milyen esélye van megkapaszkodni a nem szolgáltató szférának). A szociális szolgáltatásokra ugyanakkor lenne igény: az államnak, önkormányzatnak ilyen foglalkoztatási támogatásokkal kellene emelnie az itt élők életminőségét.

Egy vállalkozó a faluban sokcsillagos kastélyszállóvá fejlesztett egy épületet. Több tízezer forintos éjszakai szállásárak, lovarda, wellness-szolgáltatások. A kastélyban állítólag egy falusi sem dolgozik. Volt egy szobalány „casting”: a felsorakozott roma asszonyok mindegyikét elküldték, mert mindenkinek láthatóan hiányzott néhány foga. A dolgok összefüggenek: ha az állam investálna legszegényebb polgáraiba (esetünkben ingyenes fogpótlást vagy közmunkásbért egy szociális fodrászatba), azok nagyobb eséllyel találhatnának munkát az elsődleges munkaerőpiacon is.

Szervezet neve: Magyarországi Falusi Cigányok Mezőgazdasági Szövetsége

Székhely: Hernádvécse (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

Projekt címe: Hernádmenti Tesz-vesz Szolgálat
Támogatás összege: 7 187 900 Ft

Projekt futamideje: 12 hónap

Projekt célja: Szolgáltatások hátrányos helyzetű lakosoknak: kertek rendbe tétele és konyhakerti növények termesztésére való előkészítése, tűzifaaprítás és fodrászati szolgáltatás.

<http://www.mfcsz.hu/>

Kockásfülű nyulak a hősöknek

A raktárban gyári csomagban kádak, zuhanyzóálcák, ételek, hatalmas halmokban ruhák, könyvek, játékok, egy külön boxban kockásfülűnyúl-hegyek: a Kosztyu Ádám Emlékére a Leukémiás, Daganatos és Zemplén Fogyatékos Gyermekeiért Alapítvány missziója, hogy segítse azokat a családokat, melyekben tartósan beteg, elsősorban leukémiás és csontvelő-átültetett gyerekek vannak. Évente 300 új gyereknél állapítják meg a betegséget, meséli Kosztyu Viktória (az alapítvány névadójának édesanyja) és Hardiné Pásztor Marianna. Mindkettejük gyereke beteg volt, már több mint tíz éve.

Amellett, hogy rengeteg beteg gyerek szegény családból jön, maga az életforma, mely a kezelés 6 hónapját és az utána következő éveket meghatározza, igen költséges. Speciális étrend, folyamatos fertőtlenítés, bezártság kíséri a szenvedést, fájdalmat, pszichés és társas megpróbáltatást. Vagyis az anyagi, tárgyi és információs szolgáltatásokra nagy szükség van. Magyarországon nincs rehabilitáció ezeknek a betegeknek, mindent a családoknak kell megoldaniuk. Gondoljuk csak meg, ha mentős szállítást kérnek, hogy a gyereket kezelésre vigyék, a kocsit használat előtt teljesen fertőtleníteni kell. Ezeknek a gyerekeknek ugyanis, hogy szervezetük befogadja az idegen csontvelőt, teljesen le

kell rombolni az immunrendszerét. De nem a betegségről, hanem az alapítványról szól ez az írás.

Most először látom meg a képekről mindannyiunknak ismert kopasz kisgyerekek mögött a társadalmi teret, melyben élnek, ahol épp annyi a szegény, mint az egészségesek között, épp annyi az ügyeit nehezen intéző, akár funkcionális analfabéta szülő. És mindehhez jön az a kiszolgáltatottság, amely mindegyikünket elfogja, amikor bekerülünk az egészségügyi gépezetébe. A harmadik, a legnagyobb teher pedig maga a betegség, ami nem csak

Szervezet neve: **Kosztyu Ádám Emlékére a Leukémiás, Daganatos és Zemplén Fogyatékos Gyermekeiért Alapítvány**

Székhely: **Miskolc (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)**

Projekt címe: **KELL: esélyegyenlőségi- információs és adománygyűjtő pont**

Támogatás összege: **22 384 440 Ft**

Projekt futamideje: **24 hónap**

Projekt célja: Esélyegyenlőségi-információs és adománygyűjtő pont működtetése személyes tájékoztatás biztosításával a miskolci kórház területén.

<http://kellalapitvany.com>

<http://2004kosztuadam.hu>

<https://tegyjot.hu>

a vele küszködő kicsit, hanem a teljes családot (a végére tizből nyolc család szétmegy, mesélik kalauzaim) magáévé teszi, beszippantja, mindennapjait teljes mértékben beosztja és meghatározza. És melynek végén sajnos nincs mindig ott a gyógyulás. Mariannáék nem használják az angyal motívumot a játékokban, mesékben, tündért mondanak helyette. Az angyal másra használatos közöttük.

Viktóriáék a szokásos sárospataki táborukra készülnek (Tündértábor), amit minden évben nagyon várnak azok a gyerekek, akik megtehetik, hogy eljőjenek. A kézművesség, különböző kalandos foglalkozások (kommandósoktól kezdve hagyományörzőkig rengetegen jönnek ingyen elkápráztatni az életük jelentős részét steril szobákban töltő gyerekeket) mellett persze a – nekik – szokásos fokozott higiénias környezet és étrend biztosítása (pl. nem ehetnek gyümölcsöt és csokit) különösen nehezé teszi ezt a táboroztatást. Amire ráadásul rengeteg pénzük el is megy (még úgy is, hogy jelentős kedvezményeket kapnak), úgyhogy céljuk egy ingatlan megszerzése valahol Zemplénben, ahol a táborokat megtarthatnák. Átlagosan 150 ember (kezelést befejezett gyerek és hozzátartozó) jön el egy táborba.

„Svájci” projektjük célja tartósan beteg és fogyatékkal élő gyermekek, felnőttek és családjuk részére esélyegyenlőségi-információs és adománygyűjtő pont

működtetése volt személyes tájékoztatás biztosításával a miskolci kórház területén. Hetente kétszer jártak be az osztályra: szülőknek segítettek a szociális ügyintézésben (ápolási díj igénylésétől kezdve a „közgyógyig”); felvilágosító kampányt vittek; működtetik a Tégypótló honlapot, amelyen az érdeklődők választhatnak gyereket (és számlaszámot), akit támogatnának.

Viktória épp két csekket hoz az egyik, csak ukránul beszélő anyukának (sokan jönnek Kárpátaljáról, ahol a kezelés egyenlő a halállal, mondják). Körbevisznek az osztályon is, mutatják a rengeteg bútort, tévét, kerekesszéket, melyeket mind az alapítvány szerzett azért, hogy az ott élő gyerekek komfortosabban küzdhessenek a kórral. „Csak az tudja megérteni, aki bent van. A bekerülés a pokol kapuja.”

„Mit tudunk mi? Ha van egy forintunk, csinálunk belőle sokat. A gyerekek a hősök: úgy küzdenek, hogy az elképzelhetetlen.”

Hogy valahol otthon legyünk benne

Besztercei szilváért megyünk egy gyümölcsfeldolgozó telepre Takács Lászlóval, az Ongai Kulturális Egyesület vezetőjével, az általános iskola tanárával, igazgatóhelyettesével. Történész, helytörténész, copfos, bőrmellényes. Aszalni készül, aztán látva a szilva minőségét, a pálinka mellett dönt.

Pár év alatt sikerült neki Ongát, az 5000 lakosú, nagy múltú, Miskolc melletti települést Magyarország legnagyobb pálinkaversenyének helyszínévé tenni. Gyulán, ami addig „az országos” volt, 525-en indultak, náluk már több, mint ezren. Több helytörténeti és tankönyvet írt, a település önismeretének, múltjáról szóló tudásának gyűjtője, katalizátora. A neten 1943-tól fent vannak már Onga anyakönyvei, ennyi könyvet, kiadványt talán csak Budapest múltjáról írtak, mint ők Ongáról. „Kellenek igazodási pontok, és a saját települése mindenkinek ilyen lehetne. Összegyűjtöm, leírom a dolgokat, hogy legyen fogódzójuk.”

„Amikor az első könyvem megjelent, nagyon büszke voltam. Írtam tankönyveket, aztán az is lement, kerestem mást.” Most a pálinkaverseny a fő cél. Pálinkaképzéseket is tartanak, egyetemi pálinkafőzők is ide járnak tanulni.

„Bár nincs forrás, azért csináljuk a helytörténetet is.” Lefotózzák a sírokat, a házakat, összeraktak egy művészeti albumot is, de már nem fognak pályázni a kiadására. „A civil szféra forrásai bezárultak.” Nem tudnak új színpadot építeni, az ongai „sétálóutcat” díszítő szobrok szaporítására sincs pénz, de a terv megvan: a közösségi

házuk mellett kiállítóhelyet szeretnének kialakítani, szállással, oktatási központtal.

Három roma közmunkás már betanulta a gyümölcsfeldolgozás csínját-bínját, telefonál nekik, ahogy visszük a szilvát, ők pedig mindjárt el is kezdik feldolgozni a pálinkához. Szombaton termelői piacot rendeznek majd az udvarukon, az egyesület 22 tagjából 17 itt lesz, mondja.

A svájci támogatásból tankertet nyitottak gyerekek bevonásával: minden fának van egy gondozója. Ehhez kapcsolódik a gyümölcsfeldolgozás (hatalmas gömöri aszalókemencéjük van,

szintén a svájci forrásból), és az ehhez kapcsolódó ismeretek terjesztése. „Valamit csinálni kell” – mondja, és csinál is folyamatosan. „Néha azért már belefáradtam.” „Szigeteket kell építeni, nem lehet megoldani mindenkinek minden gondját.”

A Takács Lászlóhoz hasonló embereket látva érti meg a kívülálló, hogy szervezetfejlesztés, SWOT-analízis ide vagy oda, milyen sok múlik a civil szférában a vezetőkön, a katalizátorokon. „Akkor működik egy NGO, ha a vezetők elfogadják, hogy a többség sosem dolgozik annyit, mint ők” – mondja. Helyi képviselő is, mindig ő kapja a legtöbb szavazatot, de nincsenek politikai ambíciói.

500 gyümölcsfát ültettek a programban. Folytatni kell.

Szervezet neve: **Ongai Kulturális Egyesület**
 Székhely: **Onga (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)**
 Projekt címe: **Közösségi gyümölcsbank és tankert létrehozása**

Támogatás összege: **3 585 000 Ft**

Projekt futamideje: **12,5 hónap**

Projekt célja: Gyümölcsbank és tankert alapítása és működtetése, amelynek révén a gyümölcsstermesztés évszázados hagyományát és az önellátás szemléletét igyekeztek Ongán és tágabb környezetében terjeszteni és művelni. Az általános iskola diákjait (65%-uk hátrányos helyzetű, jórészt cigány) megtanítani az alapvető gyümölcsstermesztési és fajtaismeretekre.

Aszalókemence építése.

<http://www.okeonga.hu/>

A Galaxis őrői

Szerény külsejük és kurucos viselkedésük miatti alkalmanként viszonylag rossz sajtójuk dacára a méhek igen érdekes élőlények. A biodiverzitás őrői; az Einsteinnek tulajdonított mondás szerint kipusztulásuk az emberét is okozná a növények beporzásának elmaradása miatt; mézet gyártanak, ami finom; csoportos viselkedésük rejtelmeit pedig még csak most kezdjük felfedezni.

Mindezeket Gyarmathy Istvántól, a debreceni Rónaőrző Egyesület titkáráról (egyébként a Hortobágyi Nemzeti Park munkatársától) tudom meg, ahogy azt is, hogy minden normális egyesület baráti társaságból jön létre. Az övékében például többek között keselyűrajongók, botanikusok, méh- és lepkebarátok jöttek össze. Mindenki hozta a maga hobbiját, amihez az egyesület ad szervezetet, és pályázatok révén esetleg pénzt is.

A Rónaőrző Egyesület esetében a Civil Alap a biodiverzitás fontosságára történő figyelemfelhívást támogatta a méhek példáján keresztül, amit ügyes célcsoport-kiválasztással valósított meg az egyesület. Vették először is a gyerekeket, akik alapjáraton félnek a szúrós dolgoktól, viszont általában szeretik a mézet. Ezt a kognitív disszonanciát előadásokkal, kézműves foglalkozásokkal, mézkóstolásokkal oldották az egyesület tagjai, olyan eredményesen, hogy mindössze egy gyereket csípett meg méh, történetesen Gyarmathy István kislányát, akinél ez ugye munkaköri ártalomnak is tekinthető. Aztán ott voltak a kertbarátok, akik szintén masszív, bár kevésbé látványos csoportja társadalmunknak. Őket az élővilágbarát kert kialakításának ígéretével (hozza érdekes és profi kiadványokkal, előadás-sorozattal és egy bemutató kert kialakításával) tették a méhek barátaivá hőseink.

A nagy múltú egyesület (korábban építettek ők zsilipet, vettek 100 hektár földet – „csak hogy ne menjen tönkre” –, és mértek fel, és nyilvánítottak védetté határ menti területeket is) azért az alternatív (értsd: nem nagyipari) méhészet egyik nemzetközi pápáját is meghívta néhány előadás-sorozatra, ami már a feketeöves méhészmesterek szívét is megdobogtatta – még Bulgáriából is jött hallgató.

A természetes méhtartás népszerűsítése céljából készítettek két „top bar hive” rendszerű bemutató kaptárt is, és elhelyezték őket a Debreceni Egyetem Botanikus Kertjében.

„Meg kell keresni a létező közösségeket”- mondja István. „Mi egy igazi grassroot-szervezet vagyunk, alapvetően lelkesedésből dolgozunk.”

„Szemléletformálásban ez volt a legnagyobb projektünk eddig.”

Felső határ a csillagos ég: a Rónaőrző a természetvédelmet a fényszennyezésre is kiterjesztette: ők kezdeményezték a Hortobágyi Csillagoségbolt-park létrehozását.

Szervezet neve: Rónaőrző Természetvédelmi Egyesület

Székhely: Debrecen (Hajdú-Bihar megye)

Projekt címe: **Legyél te is a méhek barátja!**

Támogatás összege: **3 234 000 Ft**

Projekt futamideje: **12 hónap**

Projekt célja: Figyelemfelhívás a biodiverzitás megőrzésének fontosságára a méhek példáján keresztül; konkrét cselekvési lehetőségek bemutatása: az élővilágbarát kert és a természetes méhtartás népszerűsítése a Magyarországon még nem ismert „Top bar hive” kaptár használatával.

<http://ronaorzo.csillagpark.hu/>

Kifulladásig

A szalonnai roma egyesület motorja, Horváth Zsolt elkeseredetten fogad. Nem tudják fizetni az áramot, nincs internet. Mutatja a „svájci” támogatásból vett asztalos szerszámokat, melyeket használtak is a projekt végéig, de a nagy fűrészlapok most a falon lógnak. Van földjük és traktoruk is, disznók, libák, csirkék, keltetőgép.

Egy közfoglalkoztatási programjuk működik, de abban csak béreket tudnak fizetni a 37 közmunkásnak. A földet művelik, az állatok a közösségi ház mögött zajonganak, de minden más leállt, köztük a tanodájuk is. „Tőke kellene – mondja a Szalonnai Sport és Közösségfejlesztő Egyesület képviselője –, hogy vegyünk mondjuk 10 köbméter fát, amiből tudnánk gyártani a falunak fatermékeket. De így csak állunk.” Kérdésemre, hogy Leader pályázattal nem próbálkoznak-e, ugyanezzel válaszol: ott mindent a támogatottnak kell előfinanszírozni, csak aztán kapják meg a pénzt. Pedig voltak nekik szép napjaik, volt olyan éve a szervezetnek, amikor 200 millió volt a költségvetésük.

Volt telepes programjuk is, mutatja a házat, ahová két fiatal párt költöztettek be. Korábbi Start közmunkaprogramjaik segítségével a lakosságot is ellátták

zöldséggel. „Pedig azt sem tudtam, mi az a mezőgazdaság. Utánanéztam mindig neten, mit mikor és hogyan kell csinálni, és van ismerősöm, aki adott tanácsot. Sosem volt semmi baj.”

A tanodába 40-50 gyerek járt, nem csak cigányok, 30%-uk „magyar” volt (ahogy ott mondják). A tanárok elitiskolákból jöttek ki tanítani, és a támogatás lejárta után is felajánlották, hogy ingyen is kijárnak hetente egyszer. „Elértük, hogy ne a szomszéd település semmit sem követelő szakmunkásképzőjébe menjenek továbbtanulni, hanem jobb, érettségit adó intézményekbe.”

Olyan közösségi ház volt ez, hogy sokan irigyelték,

**Szervezet neve: Szalonnai Sport és
Közösségfejlesztő Egyesület**

Székhely: Szalonna (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

Projekt címe: Szalonnai Községi Szolgáltató Modell

Támogatás összege: 18 828 000 Ft

Projekt futamideje: 20 hónap

Projekt célja: A településen élő, gyenge munkaerő-piaci pozíciókkal bíró, alacsony képzettségű emberek számára szolgáltatásokat, képzést és foglalkoztatást kínáló komplex program.

<http://www.sza-ke.hu/>

meséli. A „svájci” program is jól működött, a férfiak asztalosmunkát végeztek, az asszonyok tojtyúkokat és palántákat neveltek. „Amióta ezt csináljuk, egyre többen tartanak állatot, megveszik tőlünk a csirkét, disznót.” Az ólakat a svájci támogatásnak köszönhetik. Az állattartást már közmunkaprogramban végzik, ami pedig a fenntarthatóság jele, de az alaprezsiüket már nem tudják fizetni. A közmunkaprogram is csak béréket fizet, nekik kell finanszírozniuk a könyvelőt és a tranzakciós adót, tehát havi 50 ezerre szükségük van. Ezt fedezik az

állattartás bevételéből, illetve az emberek is visszaadnak a közmunkás bérből havonta 500-1000 forintot. Mindenkinék juthat közmunka, mondja, mert az önkormányzat is működtet programot, de az emberek elég rossz állapotban vannak az évtizedes tartós munkanélküliség miatt. „En tanítottam meg őket dolgozni.” Neki van állása a MÁV-nál.

„Nálam a legtöbb ember nő, 37-ből 27-en, köztük 3 magyar asszony is.” Időseket, nyugdíj előtt állókat is bevesz a programba: hatan 55 év fölöttiek (egyiküknek 1 éve volt a nyugdíjja, azóta

is minden nap megköszöni Zsoltnak, hogy bevette), hárman 50%-ban korlátozott munkaképességűek. „Nekik is kell a segítség.”

„A falvak meg vannak halva, a környéken 1-2 város kap mindent, nekünk csak egy kis közmunkát nyomnak ide.” „Ezt az évet megvárom, aztán bedőlünk szerintem. Nem erőltetem, ha nem megy.” „Borzalmas szellemi-érzelmi teher, ha nem sikerül valami, ha semmit sem sikerül adni az embereknek.”

Üzenetátadás

A kert árnyas fái alatt kicsit zavartan köszönő, teletetkőzött, már nem egészen fiatal férfiak és két szociális munkás: Debrecen, a Baptista Szeretetszolgálat háza, ahol ex-drogosok (felépülő szenvedélybetegek) élnek pár évig, amíg újrászövik kapcsolataikat a társadalommal. „Aki idekerül, pár évig itt lakik, teljes absztinenciában, jár gyűlésekre, és elkezd egy felépülést. Ha visszamegy a családba, ott ugyanúgy kezelik, mint régen, amikor még aktív drogos volt” – mondja Tőkés Tibor, a ház vezetője. Ez a hely nem a rehabilitációról szól, azon már túl vannak a lakók, itt már a „kinti” életet kell élniük, csak védett környezetben.

A Civil Alap támogatta projektben közülük hárman jártak be a debreceni fiatalokruak javító-nevelő intézetébe bűnelkövető kamaszokhoz, hogy elindítsák őket a drogoktól való megszabadulás útján. Ők igazán tudják, milyen hosszú út is az, maguk is végigcsinálták (pontosabban csinálják egész életükben). A program lényege az volt, hogy a saját életük által hitelesített tudást vigyék el azokhoz, akiknek életében már ott van a szer, de még nem égette fel az életük minden színterét. Amely színterek ugyan jelentősen megfogytakoztak azzal, hogy

bíróági döntés nyomán intézetbe kerültek, de mégsem tartanak még ott, ahol tapasztalati mentoraik tartottak valaha, mielőtt a felépülés útjára léptek volna.

A felépülők a 12 lépésen alapuló Minnesota-modellt igyekeztek megmutatni nekik. „A nálunk józanodók többféle terápiából érkeznek, a hosszan tartó józanság megőrzése szempontjából ez tűnt a legjobbnak” – mondja Marton Krisztina, a másik szociális munkás. Egymást támogatja tehát mentor és mentorált, a terápiás hatás abból adódik, hogy egyik függő segíti a másikat.

Szervezet neve: **Szertelen Egyesület**
Székhely: **Debrecen (Hajdú-Bihar megye)**

Projekt címe: **A falakon túl**

Támogatás összege: **7 737 440 Ft**

Projekt futamideje: **12 hónap**

Projekt célja: **Fiatalkorú bűnelkövetők**

javítóintézetében adaptálni a „Minnesota-modellt”, amely jól ismert és hatékony módszer a személyiség újjáépítésére a szenvedélybetegek kezelésében. A 12 hónapos terápiás folyamat során 1-1 terápiás csoportot működtettek az előzetesben lévő, illetve már elítéltek részére.

<http://szertelen.hu/>

„Üzenetátadás, így nevezik a fiúk azt az igényt, hogy szeretnék továbbadni azt, ami őket kihúzta.” Ez a tapasztalat sokkal hatékonyabb, mintha a professzionális segítők, Tiborék igyekeznék meggyőzni az intézetiseket arról, hogy nézzenek szembe saját szerhasználatukkal. Mert az első lépések egyike a szembenézés, a „beismerés”, ahogy „minnesotául” nevezik. A bent élő fiatalok egy része előzetesen van, míg az itélettel rendelkezők kijárhatnak az intézetből, és problémáik vannak az anyaggal – mesélik Krisztinának –, még ha sokszor nincsenek is ennek tudatában. „A szerfogyasztás sokszor játszik szerepet a bűncselekményben: vagy azért, mert az elkövető totál be van állva, vagy épp a szer hiánya miatt.”

Azért ők, Tiborék is ott voltak a teamben, vittek be plusz foglalkozásokat, de a „tapasztalat sokkal hatékonyabb”. „Alulról jövő kezdeményezés volt, fél évig jártak be ingyen, és akik bent voltak, jókat mondtak róla. Ezért gondoltuk, hogy van értelme, hogy gyógyulófélben lévőket tartssák a foglalkozásokat.”

A Minnesota-modell a Névtelen Alkoholisták, az AA és az NA (Narcotics Anonymous) programja, lényege az azonosulás, a főszereplők a felépülők, nem a szakemberek, a terápia központi színtere a gyűlés.

„A hárítás falának lebontása is csoportban zajlik, ami segít a leküzdésében. A folyamat kétirányú: visszahat arra is, aki elmondja.” A felépülők heti négyszer jártak be a kamaszokhoz az intézetbe. A programban résztvevő mentorok mindegyike több éves józansággal, saját felépülési tapasztalattal rendelkezik, egyikük jelenleg Angliában él, a másik kamionsofőr Debrecenben. A programnak teret adó Debreceni Javítóintézet nagyon támogató volt, minden segítséget megadtak, hogy sikeres legyen a pályázat – mesélik Krisztinának.

A Szertelen Egyesület 2004 óta működik, sokféle munkát végeztek/vegeznek függőkkel. „Az intézeti munka inkább megelőzés volt. A felnőtteknek már van rátekintése, 30 alatt nem igazán tudnak még leszokni az emberek. Kell, hogy megéljenek egy személyes mélypontot, ami segíthet abban, hogy szembenézzenek függőségükkel.”

„Beépültünk, pozitív visszajelzéseket kaptunk a srácoktól, később kint örömmel jöttek oda hozzánk. Úgy lett összeállítva a program, hogy valamikor majd előjön nekik, amit bent hallottak, és talán elmennek majd egy csoportba. A csomagot megkapták, de hogy mikor fog aktiválódni, nem tudom” – mondja Tibor.

Krisztina egyik fiataljairól mesél, aki azt mondta nekik, hogy aki többször vesz részt gyűlésen, annak ez megmérgezi az anyagozását. „Elkezdik kicsit kívülről látni magukat. Sokszor nem is mi végezzük be a munkát, de egy szeletet hozzáadunk.”

Közben lassan enyhül a forráság, múlik a délután, a lakók lassan előbukkannak a hűvös szobákból. Még egy napjuk eltelt anyag nélkül. Így megy ez, kis lépésekben.

„Hogy igazi legyen”

Lázár Irén holnap a bogácsi strandra megy a szomolyai roma gyerekekkel: négy kilométer gyalog az erdőben, aztán vissza. A gyerekek nagyon szeretik, ez a nyaralásuk. Évente egyszer, egy napot. Többször nem tudnak menni, annyi pénzre nincs a szülőknél, hogy egy évben kétszer megvegyék a belépőt. Az egyesület ebédet sem tud adni nekik, visznek kaját, boldogok, jól elvannak.

A közösségi ház sem csendes: napközben szociális ügyintézés, heti háromszor ifiklub. „Magyarok sajnos nem járnak, pedig minden programunkat meghirdetjük. De például Halloweenkor vágyakozva néztek a magyar gyerekek, ahogy a mieink járták a falut” – meséli Irén.

2007-ben vették a házat – akkor, amikor elkezdődött a legendás szomolyai barlanglakások felszámolása. Ő is ott nőtt fel, de ők már korábban beköltöztek. Amikor a 23 család lejött a barlangokból, erősödött a falu ellenállása a romákkal szemben, aztán gyengült, most megint erősebb, meséli. Szomolya 1600 lakosának a harmada már cigány, az iskolába már csak ők járnak. Nem csak a „white flies”, 2006-ban Irén volt az első roma, aki a legkisebb gyereket már elvitte a szomszéd településre. Nagyon fontos számára a tanulás. Általános iskolai osztályfőnöke nem volt hajlandó érettségizni adó iskolába küldeni, eladónak tanult, azóta, immár három gyerekkel, kapaszkodik felfelé a létrán: már diplomás. Végső célja az, hogy tanár lehessen, és intézményt vezessen. „A saját kezünkbe kell vennünk a sorsunkat.”

Női szervezetvezető: „mi lesz ebből, gondoltuk az elején” – nevet. 17-en vannak. „Mindig úgy csinálom, hogy valami jusson nekik, kirándulás, a Parlament, de mindig kérek hozzájárulást is tőlük, 4-500 forintot, az elköteleződés miatt.”

Decemberben sikerült ételadományt szerezniük egy szegedi vállalkozótól (az ilyenkor szokásos támogatáskérő leveleikre általában nem jön válasz), „hitelesek voltunk a számára”. „Volt olyan család, akinek akarunk adni, de azt mondták, add a szegényebbeknek, pedig ők is nyomorogtak.”

„Ha látom, hogy valamit fejlődött a család, az nagy érték. Van már, aki összesöpri az udvart, 6-8 év alatt már fel is ásták. De 3000 forint a gereblye, 4 a lapát: amikor megkapja a 22 ezret, nem azt fog venni. Most kölcsönzik tőlünk a szerszámokat.”

A hátrányos helyzetű gyerekek segítésére pályáztak az Ősztündíj Alaphoz. 10 mentoruk hetente beszélgetett velük: „pótanyák voltak, ez a rész sikerült a legjobban”. A tanulássegítést korrepetitorok végezték, 5-8 fővel dolgoztak csoportonként. Ősztündíj is járt a 60 gyerekeknek, havi 2500 forint, ami függött a teljesítménytől. De a pénz nem vészett el, gyűjthették a levonásaikat, és ha túlteljesítettek, megkapták.

A program harmadik része közösségi élményeket adott: kiscsoportokban kéthetente mentek valahová. „Megyünk, plázázunk, kóházunk. Olyan jól esik nekik, mert ezt nem tehetnék meg. A legszegényebbek még a faluból sem akartak elmenni.”

Ezért is a programban nemcsak a tanulás, hanem a szociális kompetenciák fejlesztése volt a cél, de azért a mostani öt nyolcadikosból négy érettségizni adó iskolában tanul tovább. Februárban lett vége a programnak, de utána is tartottak korrepetálást.

„5-10-30 év múlva iskolát csinálunk.”

A házban nagy az élet (3 alkalmazottjuk van), gyerekek, felnőttek járnak be folyamatosan. Szociális ügyintézés, társastánc tanulás, hetente diszkó. „Annak lennie kell, mert a nagyobb, jobb diszkókba sehová sem engedik be őket. Minden évben megyünk táborozni, tavaly Fonyódiigleten a bulisátortól el voltak ájulva, ki sem akartak jönni. Sosem voltak diszkóban, beszaladtak középre, nem is láttam őket. Úgyhogy eldöntöttük, hogy csinálunk itt a házban diszkót: vettünk fényeket, hogy igazi legyen, be kell rakni az égő helyére és forog.”

Szervezet neve: Szomolyai Magyar Roma Egyesület

Székhely: Szomolya (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)

Projekt címe: Karolj át...

Támogatás összege: 28 118 000 Ft

Projekt futamideje: 25 hónap

Projekt célja: Intenzíven és dinamikusan beavatkozni 60 sályi és szomolyai gyerek és családjuk életébe, hogy változzon az ismeretszerzéshez, tanulásához, az iskolához való viszonyuk. Megelőzni az iskolából történő lemorzsolódásukat, képességeiket és készségeiket fejleszteni, pályaválasztásukhoz személyre szabott iránymutatást nyújtani.

<http://www.szomolyairoma.hu/>

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Svájci
Hozzájárulás

ökotárs
Alapítvány

AUTONÓMIA
ALAPÍTVÁNY

Károli
Alapítvány
Magyarország